

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

J.D. Janse, Ede

Zo moest het

Lukas 24:6-8

Herinnert u...

Het lege graf bracht de vrouwen vroeg in de morgen in grote verlegenheid. Dit hadden ze allerm minst verwacht. En toen ze, ingelicht over de opstanding van de Here, zijn discipelen gingen vertellen wat er was gebeurd, geloofden die het niet eens. Kletspraat vonden ze het. Vreemd toch, want Jezus had tevoren meer dan eens met zoveel woorden gezegd dat het zo zou gaan.

In onze bijbel heten dat de 'lijdensaankondigingen'. Het waren echter ook evenzovele aankondigingen van zijn opstanding! Al bij de eerste keer, nog in Galilea, had Hij het erbij gezegd: De Zoon des mensen moet veel lijden... en gedood worden en ten derden dage worden opgewekt, 9:22.

Was hun dat dan zo totaal voorbijgegaan? Blijkbaar. Ze waren ook blijven steken bij dat lijden en moeten sterven. Daar begrepen ze niets van, denk aan de reactie van Petrus: dat verhoede God! Dan is „en ten derden dage opstaan” helemaal aan dovemansoren gesproken.

Bij het lege graf riepen boden uit de hemel Jezus' woorden tot de zijnen terug in de herinnering. En ja, ook die vrouwen konden zich het toen herinneren: dat heeft Hij gezegd, inderdaad. Niet voor niets had de Here voordat alles ging gebeuren er zo nadrukkelijk en duidelijk over gesproken. Opdat ze zouden geloven als het zover was. Vergelijk Joh. 13:19

Een belangrijk houvast voor het geloof: Hij heeft het zelf voorzien en voorzien. Niet vaag, voor tweeërlei uitleg vatbaar, neen heel exact. Dat het zo moest gebeuren.

Voor ons is het ook nog van belang ons dit te herinneren. Om vast te kunnen houden ook, dat zijn lijden niet een duister lot was dat Hij zelf nauwelijks begreep, waarvan Hij ook de uitkomst niet wist. Neen.

Hij heeft het geweten

Dat is uit het getuigenis van alle vier de evangeliën overduidelijk. Hij heeft het zelf heel scherp voor ogen gehad. Niet alleen wat Hem te wachten stond aan lijden en vernedering. Maar ook de heerlijkheid daarna. Is zijn Vader Hem wat dat laatste betreft ook nog niet extra tegemoetgekomen, een week nadat Hij er tegenover zijn discipelen

over begonnen was? In de verheerlijking op de berg, 9:28 vv. Dat heeft Hem ook wel bemoedigd om zo beslist „zijn aangezicht te richten naar Jeruzalem”: de dagen van zijn 'opneming' waren aangebroken, 9:51. *Opneming* – als van Elia!

In Hebr. 12:2 worden de gelovigen opgeroepen het oog maar gericht te houden in hun inspannende wedloop op „Jezus, de leidsman en voleinder des geloofs, die om de vreugde die voor Hem lag het kruis op zich heeft genomen, de schande niet achtend – en nu is Hij gezeten ter rechterzijde van Gods troon.”

Er is beweerd: wat heb je te lijden, als je weet dat alles wel goedkomt? Zulke 'logica' getuigt van weinig begrip voor wat lijden is. Zeker wordt zo de zwaarte van Zijn bijzonder lijden schromelijk onderschat. Hoewel onze Here wist, heel zeker, dat Hij uit de doden zou opstaan (zie o.a. ook Markus 9:9), heeft de nadering van dit lijden, van de beker die de Vader Hem reikte, Hem in grote benauwdheid gebracht. Petrus, Jakobus en Johannes zijn er getuige van geweest. In Gethsémane. En laatstgenoemde apostel vertelt in zijn evangelie van nóg een keer: na zijn glorieuze intocht in Jeruzalem kwamen er zelfs heidenen naar Hem vragen. Begin van de oogst! Maar het kan alleen als Hij zijn leven nu gaat offeren als losprijs voor velen. „Als de graankorrel niet in de aarde valt en sterft...”

Nu en dat heeft Hem toen zó aangegrepen, dat Hij, met de woorden van Psalm 6 (de psalm: o Here straf mij niet in uw toorn!) bekende: Nu is mijn ziel geschokt. En dan is er tweestrijd: zal Hij, met de psalmist, bidden: verlos mij? Vader, verlos mij uit dit uur? Het lijden-suur dat nu voor Hem gaat slaan, van het dragen van de toorn van God. Maar neen: daarvoor toch is Hij juist op aarde gekomen en nu in Jeruzalem. Voor juist dát uur, dat werk. En dan wint de gehoorzaamheid het van de angst: Vader, verheerlijk uw Naam. Zie Joh. 12:20 vv. Net als nadien in Gethsémane: niet mijn wil maar de uwe geschiede. Wat die wil inhield, hoe de Vader zijn Naam wilde verheerlijken, Hij wist het: Dat de Zoon des mensen zijn ziel zou geven als losprijs voor velen, Markus 10:45.

Daartoe heeft Hij zich, toen de verrader

kwam, gewillig overgegeven. Petrus moest niet met zijn zwaard slaan. „De beker, die de Vader Mij gegeven heeft, zou ik die niet drinken?”, Joh. 18:11. Zo moest het. Hoe zouden ook anders „de Schriften in vervulling gaan, die zeggen dat het zo moet gebeuren? Matth. 26:54.

De Schriften

Zó wist de Here ook wat er zou gebeuren, wat er moest. Op die moeilijke weg door dit lijden tot heerlijkheid is zijn oog steeds gericht geweest op wat geschreven staat. „Wat over Mij geschreven is”, Luk. 22:37.

Daarvoor hadden de zijnen geen oog. Zij hebben het pas later verstaan, toen hun opgestane Heer nog eens de moeië nam, „beginnende bij Mozes” (24:27) hun alles uit te leggen. 24:27,44 vv. Toen begrepen ze ook dat op dit lijden en sterven opstanding en heerlijkheid moesten volgen.

Als Johannes later vertelt hoe hij pas toen hij in het lege graf voor de lege doeken stond geloofde, verontschuldigt hij zich a.h.w. tegenover ons: „want zij kenden de Schrift nog niet, dat Hij uit de doden moest opstaan”, Joh. 20:9.

Hij legt verder niet uit hoe en waar de Schrift dat dan aangeeft. Maar was dat

37e jaargang – nr. 8
9 april 1993

In dit nummer

- 135 H. de Jong
De schuld aan Jezus' terechtstelling
- 140 T. Hoekstra
De wedergeboorte van Sebastiaan
- 143 D. Holwerda
Ter verdere decodering van het boek Openbaring (2)
- 145 P.J. van Kampen
Gelijke behandeling (2)



Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

nog nodig, na wat hij van de kruisiging verteld heeft (waarvan hij ook ooggetuige was)? Daar heeft hij expliciet naar de Schrift verwezen. O.ä. bij dat trefende, dat ze de kleding van Jezus verdeelden en er ook om lootten. Nota bene: precies wat in Psalm 22 staat geschreven. Daar staat het en „dat hebben de soldaten gedaan”, 19:24. Je hoort er de emotie nog in doorklinken (ook verderop), nog is 'het hart brandend' door het licht dat de Schrift werpt op dat eerst voor hen zo onbegrijpelijke gebeuren (vgl. Luk. 24:32). Nu, maar wat voor hen inzicht en leidraad achteraf was, dat heeft Jezus zelf van meetaf voortdurend voor ogen gestaan.

„Dit woord, dat geschreven is, moet nu aan Mij in vervulling gaan” zei Hij aan het paasmaal – en dan komt Jes. 53: Hij is met de misdadigers gerekend. Zie Luk. 22:38.

En in het bitterste uur van zijn lijden klaagt Hij zijn nood met de woorden van Psalm 22: „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten”. En... dat waren maar geen losse woorden. Ze behoren bij een geheel. Een geheel dat verre van uitzichtloos is. *Daarin immers is ook zijn redding en verhoging mede aangegeven.*

Evenmin als de 'lijdensaankondigingen' enkel lijden aankondigen, evenmin is Psalm 22 alleen maar een 'lijdenspsalm'.

Neen: Gij hebt geantwoord. Ik zal uw Naam aan mijn broeders verkondigen (vgl. Joh. 20:17). Alle einden der aarde zullen het gedenken en zich tot de Here bekeren (vgl. Luk. 24:47).

Dat is óók Psalm 22!

Evenzo spreekt Jesaja 53 niet enkel maar van de lijdende knecht des Heren. Deze profetie begint en eindigt met zijn verhoging. Als hij zijn leven tot een schuldoffer heeft gesteld, zal hij nakomelingen zien en de dagen verlengen. En velen rechtvaardigen. Met machtigen de buit delen. Dat is óók Jesaja 53! „Hij is overgeleverd om onze overtredingen en opgewekt tot onze rechtvaardiging” – zo vat Paulus de boodschap van deze profetie samen, Rom. 4:25. Zie, zo heeft Jezus voor en in zijn lijden

uitzicht gehad op zijn opstanding. In dit licht, van de Schriften.

Dat lijden was zó zwaar – geen redenering van ons kan er recht aan doen. Ons denken en voelen schiet hier tekort. Maar het was niet uitzichtloos. „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten” getuigt van diepe nood. Niet van wanhoop. Evenals het begin moest ook het einde in vervulling gaan. Christus is niet alleen gestorven, maar ook opgewekt 'naar de Schriften', 1 Kor. 15.

Op Goede Vrijdag kunnen we Psalm 22 zingen. Geen lied-van-latere-beschouwing brengt ons zó dicht bij zijn lijden. Maar het is ook een lied voor Pasen. Neem uw Liedboek en lees, of liever zing, van die psalm vers 9 en 10 en 11 en 12 en 13...

Zie, zó moest het. Zo is het ook gebeurd. Gode zij dank!

Wij kunnen Hem danken en loven, met onze Heiland mee, door deze psalm.

„Van U komt mijn lof in een grote gemeente”, Ps. 22:26.

Mooie Paasliederen zijn er gedicht in de loop der eeuwen. Maar welke liederen zullen Hem zelf nader aan het hart gelegen hebben, en nog, dan de Psalmen, uit de Schriften?

Psalm 6 nam Hij op de lippen in zijn benauwdheid. Wat is het mooi om dan bij het gedenken van zijn opstanding dat vervolg te zingen: De Heer heeft in ontfermen / geluisterd naar mijn kermen / en neemt mijn bidden aan, vers 5. En 6, zie Matth. 28:4: zij werden zelf als doden / zij zijn beschaamd gevloeden / als in een ogenblik.

En er is nog veel meer: Psalm 30:1 en 2, 116, 118: Ik zal niet sterven maar leven.

En van de steen. Zelf heeft Hij dat aangehaald! Ja, het moest ervan komen: opstanding, verhoging.

En... het was meer dan een goede afloop van een droeve historie. De knecht des Heren heeft in dit lijden zijn werk gedaan, Gods plan van verlossing gediend. En kon door zijn opstanding daaraan voortwerken.

... en het welbehagen des HEREN zal door zijn hand voorspoedig voortgang vinden. Jes. 53:10.

Jaarvergadering van de Persvereniging

De jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Persvereniging 'Opbouw' zal worden gehouden op **zaterdag 24 april a.s.**

Behoudens de gebruikelijke huishoudelijke vergadering, vermeldt de agenda een referaat van **Dr. A. van der Dussen** uit Eindhoven over het onderwerp

GEREFORMEERD OF EVANGELISCH? KIEZEN OF DELEN?

Daarna is er ruimschoots gelegenheid om met de inleider van gedachten te wisselen.

De vergadering wordt gehouden in de Jeruzalemkerk aan de Troosterlaan te Utrecht en begint om 10.15 uur. De deuren zijn open vanaf 9.45 uur; voorafgaande aan de vergadering is er gelegenheid voor het drinken van een kopje koffie.

Voor kinderoppas kan worden gezorgd. Zij die daarvan gebruik willen maken, verzoeken wij dat vooraf te melden bij mevrouw T. Lakerveld-van Willigen (tel. 040-834920).

Tijdens de middagpauze wordt een eenvoudige broodmaaltijd aangeboden.

BELANGSTELLENDE ZIJN VAN HARTE WELKOM.



H. de Jong, Zeist

De schuld aan Jezus' terechtstelling

In de dagen rond en op Goede Vrijdag was het in de achter ons liggende eeuwen voor de verstrooid levende joden in het christelijke Europa een gevaarlijke tijd. Niet zelden brak, juist op de sterfdag van de Heiland voor hen een pogrom of vervolging los. Christenen die de dood des Heren gedachten zetten dan Jezus' bloed betaald aan hen die het eertijds vergoten hadden. Dat aan die dood van onze Heer behalve de joden van destijds ook de toenmalige niet-joodse overheid medeplichtig was geweest scheen niet in hen op te komen – de woorden van het Credo „die geleden heeft onder Pontius Pilatus” ten spijt.

Nee, uitgerekend de joden moesten het ontgelden. Dit wordt heden ten dage terecht ingezien als schuld. Dit misplaatste gedoe heeft immers bijgedragen tot de vreselijke holocaust van onze dagen. Begrijpelijk maar niet terecht evenwel is het dat men nu vandaag wel eens in het andere uiterste vervalt en alle schuld aan Jezus' dood op Pilatus en de zijnen laat neerkomen. En zo is er vandaag discussie over de vraag wie de grootste schuld draagt aan de terechtstelling van Jezus: de joden of de niet-joodse Romeinen. Die discussie vindt plaats tussen christenen onderling, niet tussen christenen en joden zoals je misschien zou verwachten. De joden zelf zijn hier niet in geïnteresseerd.

De Bijbel partijdig?

Wat ons nu vooral interesseert is dat men in dit verband ook wel eens aan de bijbel verwijten maakt. Is het Nieuwe Testament zelf niet begonnen met de hetze tegen het joodse volk? De opgeworpen vraag van zoëven wie of er het meest schuldig is, wordt die er niet partijdig in beantwoord? Op (minstens) twee uitspraken valt in dit verband te wijzen. De evangelist Johannes bericht dat Christus bij het verhoor voor Pilatus tegen de stadhouder gezegd heeft: „... daarom heeft hij die Mij aan u heeft overgeleverd, groter zonde” (Johannes 19 : 11). Duidelijk toch in welke richting hier de beschuldigende vinger gaat? En dan Petrus die in zijn toespraak tot het joodse volk naar aanleiding van de genezing van de verlamde, komt op te merken: „(Jezus) die gij hebt overgeleverd en verloochend ten overstaan van Pilatus, ofschoon deze oordeelde dat men Hem moest loslaten” (Handelingen 3 : 13). Ook dit is een oordeel dat voor Pilatus enigszins verschoonend uitvalt. Iets minder duidelijk dan zoëven, maar toch. Deze bijbelplaatsen staan niet op zichzelf. Je krijgt inderdaad de indruk uit alle evangelieberichten dat Pilatus meer vrij uit gaat dan de joodse raad.

Niet meer of minder maar anders

Maar dat is toch ook niet zo vreemd, zegt u. Het was voor de Romeinse overheid bij het proces tegen Jezus

voor het eerst dat ze echt met de volksleider uit Nazareth te maken kreeg. Ze kon zich eenvoudig geen weloverwogen oordeel over Hem gevormd hebben. Terwijl voor de joden datzelfde proces het sluitstuk van hun bemoeienis met Jezus was, het resultaat van hun finale afwijzing. Pilatus stond aan het begin van de kennismaking met Jezus, de joden aan het eind. Is dit niet wat de evangelist Johannes met die 'grote schuld' van de joden bedoelt?

Gelijk hebt u. Dit verschil in situatie van de joodse raad en de heidense overheid is inderdaad zo beduidend dat je af moet vragen of het wel zoveel zin heeft de een met de ander te vergelijken. Is dat niet een vergelijking als tussen appels en peren? Beiden zijn (moeten we zeggen) niet zozeer meer of minder maar veeleer anders schuldig. Want het mag dan waar zijn dat Pilatus in de opzettelijkheid van zijn bedoelen ten aanzien van Jezus bij de joden ten achter blijft en daardoor gunstig bij hen afsteekt, daar staat tegenover dat hij zonder Jezus schuldig te bevinden Hem toch ter dood veroordeelt.

Gerekend naar juist die mindere betrokkenheid en afstandelijkheid van de stadhouder had van deze verwacht mogen worden dat hij het doodvonnis dat de joodse raad over Jezus had uitgesproken voor nietig verklaard had. Tegenover de niet-schuldigverklaring van Pilatus stak inderdaad het drijven van de joden schril af. Het is terecht dat Petrus daar in zijn toespraak op wijst. Maar op Pilatus zelf drukt zeer zwaar de schuldenlast dat hij bewust een onschuldige tot de kruisdood veroordeeld heeft. Het verwondert daarom niet dat in een ander verband waarin de eerste gemeente zich noch rechtstreeks tot Pilatus noch tot de joden maar in gebed tot God wendt alle betrokkenheid bij de kruisdood van Jezus op één hoop geveegd worden: „Want inderdaad zijn in deze stad vergaderd tegen uw heilige knecht die Gij gezalfd hebt, Herodes zowel als Pontius Pilatus met de heidenen en de volken van Israël...” (Handelingen 4 : 27). Hier zie je de vraag wie de grootste schuld heeft verbleken.

Men wist wat men deed

Men zegt wel eens dat Jezus' gebed aan het kruis 'Vader, vergeef het hun want zij weten niet wat ze doen' alle gepraat over de schuld aan Jezus' dood tot iets ongeoorloofds maakt. In het licht van Jezus' vergeving staat dat gelijk aan het uit de sloot halen van ouwe koeien. De schuld is blijkens dit gebed vergeven en ze behoort daarom in de christelijke gemeente ook vergeven te zijn. Maar het lijkt me onjuist om dit geweldige kruiswoord van de Hei-

land op deze manier als grote vergeler of (beter) witwasser te hanteren. We moeten dit gebed laten staan waar het staat. Dan wijst het verband uit dat Jezus deze vergeving heeft afgesmeekt voor de soldaten van het executie-peloton. Van hen kon inderdaad gezegd worden dat ze niet wisten wat ze deden. Die soldaten, wisten zij veel? 'Befehl ist Befehl' is een elendig exkuus voor de verantwoordelijken in de eerste of tweede graad maar voor Jan soldaat laat het zich niet goed weerleggen. De moed van een gewone dienstplichtige om een gruwzaam bevel op straffe van standrechtelijke executie te weigeren moet bewonderd worden maar moed kan men niet verplicht stellen. Jezus heeft dus voor zijn direkte beulen, de uitvoerders van het vonnis over Hem, geboden, pleitend op hun onwetendheid. Maar de eerst-verantwoordelijken, wisten zij niet wat ze deden? Dat is noch van de Romeinen noch van de joden vol te houden. „Jullie hebben Jezus overgeleverd en verloochend ten overstaan van Pilatus...”, zegt Petrus in zijn eerder genoemde toespraak in Handelingen 3, „jullie hebben de heilige en rechtvaardige verloochend en de voorkeur gegeven aan iemand die een moordenaar was..., jullie hebben de leidsman ten leven gedood...” – dat staat alles ver af van het „zij weten niet wat zij doen” van Jezus. Men wist wel degelijk wat men deed.

Toch onwetend

Toch neemt Petrus' toespraak even verderop een eigenaardige en onverwachte wending. Hij zegt namelijk: „En nu, broeders, ik weet dat gij uit onkunde gehandeld hebt, gelijk ook uw oversten” (vs 17). Dat laatste „gelijk ook uw oversten” moet niet zo aangevuld worden: „gelijk ook uw oversten (dat weten)”, maar „gelijk ook uw oversten (uit onkunde gehandeld hebben)”. Juist na die herhaalde beschuldigingen van jullie dit en jullie dat is dit een opmerkelijk woord. Dus toch „zij weten niet wat ze doen”, zij wisten niet wat ze deden? Gelijkelijk van toepassing op volk en oversten? Van Petrus reis ik even door naar Paulus. Eerst naar een woord van hem dat dezelfde geest ademt als dat van Petrus. In het begin van zijn eerste brief aan Timotheüs komt de apostel te spreken over zijn eigen verleden als vervolger van de christelijke gemeente. Hij praat daar bepaald niet zoetsappig over. De zelfbeschuldigingen zijn beslist van hetzelfde kaliber als Petrus' verwijten van zopas, zo niet van nog ernstiger aard. „Ik was een godslasteraar, een vervolger en een geweldenaar”, zegt hij. En dan volgt ook bij Paulus die eigenaardige wending: „Maar ik heb het uit onwe-



tendheid, in ongeloof gedaan" (I Timotheüs 1 : 13). Hoe moeten we dit verstaan? Daarvoor gaan we naar een ander woord van deze apostel, uit de eerste brief aan de Korintiërs. Tegenover die Korintiërs heeft Paulus het over de verborgen wijsheid Gods die bij het kruis aan het licht getreden is en hij zegt dan: „En geen van de beheersers dezer eeuw heeft van haar (namelijk die verborgen wijsheid) geweten want indien zij van haar geweten hadden, zij zouden de Here der heerlijkheid niet gekruisigd hebben" (I Korintiërs 2 : 8). Ook hier dus weer een woord over de onwetendheid van degenen die de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de kruisdood van Jezus droegen en die hier de 'beheersers dezer eeuw' genoemd worden. Eigenlijk zijn daar zelfs de machten achter de aardse machten mee bedoeld, de demonische energieën die werkzaam zijn in de ongelovige regeerders van kerk en wereld. Paulus zegt: Als zij geweten hadden wat ze eigenlijk deden dan zouden ze zich wel tienmaal bedacht hebben, want zij gooien toch met de kruisiging van Jezus hun eigen glazen in. Jezus' dood immers liep uit op zijn grootste triomf over hen.

Godsmoord?

Hier bij dat tweede woord van Paulus gaat het weliswaar niet om de onwetendheid als verontschuldiging, zoals bij Petrus in Handelingen 3 en bij Paulus in I Timotheüs 1, maar wij stuiten hier wel op de aard van die onwetendheid waarover de bijbel het heeft en andermaal heeft.

Men was namelijk, zo wil de Schrift zeggen, ten aanzien van Jezus niet onwetend in de *burgerlijke* zin van het woord, maar men wist niet wie Jezus *eigenlijk* was, namelijk de Here der heerlijkheid, de Zoon van God die door zijn dood heen op weg was naar zijn overwinning. Dus hoe verantwoordelijk de joden en Pilatus in de burgerlijke zin ook waren voor Jezus' vonnis, als het gaat om de diepste portee van wat ze deden dan moet ook van hen gezegd worden dat ze niet wisten wat ze deden en heeft Jezus bijgevolg ook hen in zijn gebed om vergeving betrokken. In die zin acht ik een uitbreiding van Jezus' gebed tot anderen dan alleen de soldaten wel mogelijk, – een uitbreiding die naar ik meen aannemelijk gemaakt wordt door het feit dat Stefanus zijn Heer in deze voorbede is nagevolgd (Handelingen 7 : 60). Stefanus dacht daarbij zeker niet aan onwetende soldaten. Het gaat hier dus over een onwetendheid die niet door meer informatie maar alleen door het geloof kan worden opgeheven. En het is daarom terecht dat Paulus in zijn zelfbeschuldiging dat ongeloof en die onwetendheid te zamen neemt en het ene woord met het andere verheldert. Hier valt dan trouwens een geweldig belangrijke konklusie uit te trekken. En wel deze dat het zonder meer misplaatst is om de joden of wie anders ook maar van de buitenstaanders te

achtervolgen met de beschuldiging van 'godsmoord'. Wij kunnen wel spreken van moord op Hem in wie wij als de Heiland geloven en die wij als de Zoon van God belijden. Maar wie deze geloofsbelijdenis afwijst kan van godsmoord niet beschuldigd worden. Hij is immers ten aanzien van dit geheim van Jezus onwetend. Toch is met die beschuldiging de eeuwen door wel gewerkt en juist dat nare woord 'godsmoord' heeft de vergeldingsdrift onder de christenen heilloos aangewakkerd. Ten onrechte dus, het is pas op Pasen geweest dat het geheim van Jezus onthuld is geworden. Zoals Paulus zegt: „... door zijn opstanding uit de doden (is Hij) verklaard Gods Zoon te zijn in kracht" (Romeinen 1 : 4). Van het aandeel der joden en van Pilatus en de heidenen aan de dood van Jezus (die immers vóór Pasen viel) kan daarom met een variant op een bekend woord uit het evangelie gezegd worden: Vergriipt iemand zich aan de zoon des mensen *in zijn vernedering*, het zal hem vergeven worden, maar vergriipt iemand zich aan de Christus *van de verhoging*, het zal hem niet vergeven worden, noch in deze noch in de toekomstende eeuw (vergelijk Matteüs 12 : 32).

Nu, nu, nu

De Christus van de verhoging, dat is de Christus van de prediking. Daar gaat de grote interesse van de bijbel naar uit. Dit is immers wat het evangelie bedoelt te zeggen: Jullie mensen, joden en niet-joden, jullie hebben Jezus gedood. Maar jullie wisten ten diepste niet wat jullie deden want jullie kenden het geheim van Jezus nog niet, jullie geloofden niet in Hem. Daarom praat God slechts in het voorbijgaan over jullie schuld aan dat onzalig bedrijf. Het is trouwens ook nog eens een keer zo dat door die kruisdood heen Jezus echt geworden is tot wat God voorgenomen had dat Hij zou zijn: Verlosser, Heiland. Jullie boosheid heeft God dus machtig ten goede gekeerd. En nu wordt jullie, joden en niet-joden, deze Jezus als Heiland verkondigd en nú, nú, nú komt het erop aan welke houding je tegenover Hem aanneemt: Geloof je in Hem of wijs je Hem in ongeloof af? – dat is nu de vraag waarop je schuldig of onschuldig zult staan voor Gods rechterstoel. Heel die ook vandaag oploeiende discussie over de vraag wie het meest schuldig staat aan Jezus' dood: Pilatus of het Sanhedrin, gaat voorbij aan de Heilandsbetekenis van Jezus' dood. Zoals die *in het algemeen* vandaag wel onderbelicht wordt. Dat Christus *door* ons mensen gestorven is krijgt tegenwoordig meer aandacht dan dat Hij *voor* ons mensen de dood is ingegaan. Ten onrechte! Het is zeker waar dat mensen bij die dood een rol en ook wel een verantwoordelijke rol gespeeld hebben, maar toch heeft Jezus van zijn eigen sterven gezegd: „Niemand ontnemt Mij het leven, maar Ik leg het

uit Mijzelf af..." (Johannes 10 : 18). Hij legde het af voor zijn schapen. Zijn dood was uiteindelijk zijn daad. En dat is het geheim van Jezus' dood waar het evangelie telkens op wijst en waar wij steeds op moeten letten. Om dan tegenover die Heilands-dood onze houding te bepalen. Zijn we daar in geloof blij mee of zeggen wij er in grimmig of bedaard ongeloof nee tegen?

Jezus opnieuw kruisigen

De bijbel heeft dus betrekkelijk weinig belangstelling voor de vraag wie Jezus kruisigden. Des te meer is de Schrift geïnteresseerd in de – *binnen-gemeentelijke!* – vraag wie het waagt om Jezus *opnieuw* te kruisigen. Opnieuw kruisigen, wat is dat? Het is „opzettelijk zondigen nadat wij tot erkenning der waarheid zijn gekomen" (Hebreeënen 10 : 26), nadat we 'wetend' zijn geworden (in die diepe zin als boven aangeduid). Stel je voor: Men hoort het evangelie, men merkt wat het voorstelt, men ondervindt de geweldige krachten van vergeving en vernieuwing die uit Jezus' kruisdood voortvloeien, en men zegt vervolgens: nee maar, dat moet ik niet, toch niet. Dat is Jezus opnieuw kruisigen. En daarover is de bijbelse verantwoordiging groot: „... het is onmogelijk degenen die eens verlicht zijn geweest, van de hemelse gaven genoten hebben en deel gekregen hebben aan de Heilige Geest, en het goede woord Gods en de krachten der toekomstende eeuw gesmaakt hebben en daarna afgefallen zijn, – (het is onmogelijk die) weder opnieuw tot bekering te brengen daar zij wat hen betreft de Zoon van God opnieuw kruisigen en tot een bespotteling maken" (Hebreeënen 6 : 4 – 6). Men passe deze geweldige woorden niet te gauw toe op weglopers of afhakers, op bijvoorbeeld jongelui die ophouden naar de kerk te komen. Die weten, onbekend nog als ze zijn met Jezus' geheim, niet wat ze doen. Nee, dit geldt voor wie in het binnenste vertrek van het evangelie geweest is, niet met z'n hoofd maar met z'n hart, en vanuit wiens diepste wezen ooit de lofzangen der bevrijding opgeweld zijn. Die moet oppassen want die begeeft zich met zijn afvalligheid in de sfeer waarin dit waar kan worden.

In de komende nummers (o.a.):

M.R. v.d. Berg, Gerechtigheid en vrede
Anne Bergsma, Armeniërs in Hoogeveen



K. Boersma, Oud-Beijerland

Onze relatie met de kerk in Frankrijk

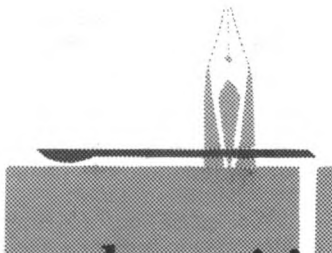
Van tijd tot tijd treft u in 'Opbouw' en in 'De Wekker' iets aan over het werk van de Stichting tot Steun aan de Gereformeerde Kerken in Frankrijk, de stichting die zich met medeweten en goedkeuring van de officiële kerkelijke contactorganen bezig houdt met morele en financiële hulp aan het kerkverband van de kleine Franse E.R.E.I., 'Eglises Réformées Evangéliques'. Het woord 'gereformeerd' houdt in dat men zich, grotendeels als afstammelingen van de Hugenoten, houdt aan de belijdenis van de Reformatie. Het woord evangelisch' houdt in, dat men zich ook vandaag houdt aan de waarachtigheid van de Schrift als Gods Woord aan ons.

Van tijd tot tijd, meestal eenmaal per jaar, schrijft de stichting aan alle kerkeraden en aan diegenen die persoonlijk hebben laten merken, dat zij zich met het werk verbonden voelen. Als voorzitter van de stichting wil ik in dit stukje ook allen hartelijk dankzeggen, die het werk met gebed en met de daad en financieel steunen. Wat dat laatste betreft is het tegenwoordig moeilijk, soms onmogelijk, om de adressen te achterhalen van degenen

die een gift of een collecte hebben gestuurd. De bankafschriften zijn dikwijls zo kort of onvolledig, dat onze penningmeester niet te weten kan komen (of slechts tegen grote kosten) wie de gever is. Dat spijt ons, maar daarom wil ik nu een algemene dankbetuiging publiceren. Als u wilt, kan de penningmeester inzage geven van zijn administratie, die bovendien gecontroleerd wordt. Zijn adres is: P.M. Kalkman, Koningin Emmalaan 16, 2635 HJ Den Hoorn (Z.H.); Rabobank Delft no. 31.34.14.629, postgiro van de bank 441131.

De projecten die ons voor 1993 zijn opgegeven hebben voornamelijk betrekking op het evangelisatiewerk van de kerk te Parijs, waar nu immers ds. D.A. Brien en de predikant van is. Verder gaat het om vormingswerk voor ambtsdragers en jonge gemeentelieden. In totaal hebben wij projecten tot een bedrag van f 20.000,- geaccepteerd. Een bescheiden bedrag, maar het moet toch elke keer maar opgebracht worden. Voor 1993 hebben we tot nog toe al weer f 6.000,- mogen ontvangen. Dit wordt vast overgemaakt. Maar soms krijgen we een onverwachte verrassing. Zo was de

Chr. Geref. Kerk van Baarn deze dagen zo verheugd over de renovatie en uitbreiding van het kerkgebouw, dat ze ook iets wilden doen voor anderen: ze brachten geld bijeen voor een overheadprojector, een van de wensen voor het evangelisatiewerk in Parijs. Sommige kerkeraden hebben gereageerd op het gelanceerde idee om een rechtstreeks contact te openen tussen de Nederlandse en een Franse gemeente. Dat kan veel beter werken dan via een landelijke stichting hier en een Franse commissie daarginds. Wij willen dat hartelijk steunen. Het kan een plaatselijke adoptie van een financieel project betekenen, het kan ook een persoonlijke vriendschapsband opleveren. Van enkele gemeenten hier in Nederland is het ons inmiddels bekend, ook van een enkele gemeente in Frankrijk. Maar we denken dat dat dan wat gecoördineerd moet worden. We zijn zelf als stichtingsbestuur wel bereid om dat te doen. Als er dus meer gemeenten hier zijn die er voor voelen, zullen we dat graag horen, hetzij aan mijn adres, hetzij aan het adres van de secretaris: ds. G. van den Brink, Prins Willem Alexanderpark 483, 3905 CP Veenendaal. Wij willen



Pastorale notitie

J.H. Veeffkind

Aanstoot

We waren net klaar met het middageten, toen hij op bezoek kwam. Vond het heel vervelend dat hij ons stoorde. En dan nog wel op dit moment van de dag. Had het ook liever voor zichzelf gehouden. Maar dat was toch ook niet verantwoord. Kortom, hij draaide er omheen als een kat om de hete brij.

Ik was al iets gewend.

Op een zondagavond, vijf preken na mijn bevestiging, werd ik opgebeld. „Wij wilden dominee morgen even spreken. Beetje bij tijds, als het kon”. Dat kon. Dus zat ik maandagmorgen om 8.30 uur klaar. In jeugdige over-

moed denkend: zeker problemen met huwelijk of kinderen.

Het waren: bezwaren tegen de doorgaande lijn in de prediking. Om 13.30 uur, vijf uren later, hoefde ik daar niet meer aan te twifelen.

Ik was dus al iets gewend.

Daarom moedigde ik de tussen-de-middag-bezoeker aan: „Zegt u nu alstublieft waar het om gaat”.

Toen kwam het hoge woord eruit: „Ja, ziet u... de omgang van dominee en mevrouw geeft aanstoot in het dorp”. ???

In de loop der jaren heb ik heel wat fouten gemaakt: tijdens kerkdiensten en bij bezoeken, op catechisaties en in vergaderingen. Ja, waar niet? Ik denk, dat veel dominees denken, dat ze altijd gelijk hebben of gelijk moeten krijgen. Het is een soort dierlijk instinct om jezelf te verdedigen als je aangevallen wordt.

Zelf heb ik heel wat tijd en energie gestoken in de verdediging van mijn eigen territorium. Zonder indrukwekkend resultaat overigens.

Als je ongelijk hebt, kun je dat maar beter erkennen. Dit geldt voor Jan Modaal, dit geldt ook voor Klaas Klerikaal.

Ik heb nogal eens mijn excuses moeten aanbieden voor domme dingen die

ik had gezegd en gedaan. Ik ben er zelf niet minder van geworden. En de verhouding met de gemeente werd er beter van.

Maar er zijn ook gevallen, waarin je je van de kritiek niets moet aantrekken. Of omdat het oordeel niet in mensenhanden ligt. Of omdat de kritiek nergens op slaat.

De 'aanstoot' die het dorp aan ons nam, was een geval van jammer.

„Straks bepalen ze nog welke kleur sokken we moeten aantrekken”, zeiden we. We zijn er dus mee doorgeslaan, aanstoot of geen aanstoot.

De aanstoot is trouwens op natuurlijke wijze weggenomen na de geboorte van onze oudste zoon. Toen gingen we niet meer samen naar de kerk, weet je.

Want waaruit bestond het aanstotelijke in 'de omgang van dominee en mevrouw'?

Wel – vóór de kerk, waar mevrouw rechtdoor gaat de kerk in en dominee rechtsaf slaat naar de kerkeraadskamer, geven dominee en mevrouw elkaar een kus.

In de bus mag dit, 'in de bus van Bussum naar Naarden'. Maar op het kerkpad mag dit niet.

En de burens? Die hebben we stil laten gluren.

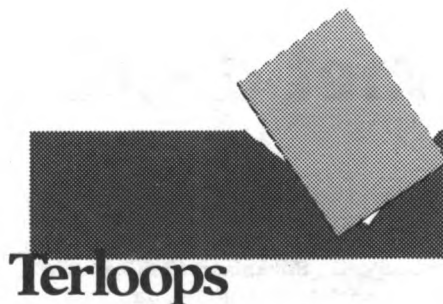


dan ook in Frankrijk iets opzetten. Maar u moet er maar bij bedenken: de ervaring van velen is, dat Fransen slecht terugschrijven. We zouden er iets op moeten vinden. Van enkele Nederlanders is bekend dat ze in Frankrijk relaties hebben of er zelfs tijdelijk of voorgoed wonen. Van hen zouden we als 'ambassadeurs' graag gebruik maken.

U zult wel weten, want we hebben dat herhaalde malen bekend gemaakt, dat onze stichting beschikt over alle adressen van kerkgebouwen en predikanten van de E.R.E.I.-kerken. Op verzoek kunt u daar dus informatie over krijgen. We weten wel, dat er meer Schriftgetrouwe prediking is in Frankrijk dan enkel in deze gemeenten, maar dit is nu eenmaal het kerkverband waarmee officieel banden worden onderhouden. Er wordt ook meer gedaan: er zijn Geref. kerken (vrijgemaakt) die plaatselijk contact onderhouden. In de kring van de Geref. Bond in de Hervormde Kerk bestaat een comité dat veel doet aan de gereformeerde theologische literatuur voor Frans sprekend protestantisme. Er zijn hartelijke banden tussen de gereformeerde vrije theologische faculteit van Aix-en-Provence en de universiteiten van Kampen en Apeldoorn. Het werken in Frankrijk is moeizaam, maar wat temidden van de kleinheid en het gebrek opvalt is de wil tot evangelisatie in het Franse volk. En zending behoort tot het wezen van de kerk!

In de kranten hebt u misschien gelezen, dat er op de synode van maart van dit jaar gesproken is over de positie van de vrouw in de kerk en de vraag, of het prediken haar kan worden toevertrouwd. Men kwam er niet of nog niet uit en een beslissing wordt verwacht in de synode van 1994 D.V. Het is voor ons de vraag, of men er verstandig aan doet om dit moeilijke punt nu zo te agenderen, dat er een besluit over vallen moet. Het is niet mijn taak om daar hier nu uitvoerig over te schrijven. De kerkelijke contact-commissies of deputaten zullen zich daar ongetwijfeld in willen verdiepen en onze broeders en zusters daarginds van advies willen dienen, als ze dat op prijs stellen, en dat zullen ze denk ik zeker. Ik schrijf er hier alleen even over om u te laten merken dat het ons niet ontgaat. Er is een zeer grote mate van onderling vertrouwen voor nodig om zulk een moeilijk onderwerp synodaal te bespreken, want het geeft een geweldig risico van tweespalt, laat ik er alleen nu dit van zeggen.

Tenslotte geef ik maar door, dat telkens op de Franse synode de blijdschap uitgesproken wordt over de steun die ze in hun zo kleine minderheid ontvangen, niet alleen financieel maar ook moreel. We zijn in Nederland wel niet de enigen die hen steunen, maar misschien wel de meest nabij, in meer dan één opzicht. De Here zegene en leide onze geloofsgenoten en vrienden door zijn Woord en Geest.



P.C. van Wijk

Omgang met God

Auke Jelsma heeft jaren geleden in zijn boek 'Ommegang' eens een vraag gesteld, die voor herhaling vatbaar is. Hij schreef toen:

„Toch blijft de vraag bestaan hoe het komt dat het christendom zo'n twijfelachtig verschijnsel gebleven is in het geheel van de menselijke samenleving. Steeds die drommen mensen die Jezus wel aanvaardden als de Heer van hun leven maar op zo'n miserabele wijze falen. Wij zouden ons te gemakkelijk van dit probleem afmaken door allen die in de loop van de tijd de naam 'christen' bevestigd hebben schijnheilig te noemen. De 'echte' christenen doen het wel beter, zegt men dan. Wij moeten er echter van uitgaan dat allen die zich christen noemen dit ook werkelijk willen zijn. Ze trachten zijn volgelingen te zijn. En toch kunnen zij op zo'n onbehouden wijze met klompen, soms zelfs met soldatenlaarzen, op de zielen van anderen rondlopen. Waarom falen wij telkens weer terwijl wij niets anders willen dan God gehoorzaam zijn.”

Een vraag om even rustig over na te denken! Tenminste, als we niet van oordeel zijn het allemaal heel goed te doen. Zij, die denken, dat de vraag hen niet raakt, hoeven dus niet verder te lezen.

Zelfs met de beste bedoelingen voor ogen doen we het vaak nog verkeerd. Zelfs al lopen we elke dag op onze tenen om het maar vooral goed te doen, op het beslissende moment zakken we vaak door. Misschien komt het omdat we te veel zelf willen doen in plaats van dat we het Christus in en door ons laten doen. Christus leeft in ons. Dat betekent ook, dat onze tenen de gewenste hoogte nooit bereiken kunnen.

We luisteren nog even naar Jelsma:

„Christenen zijn mensen die hun Heer willen volgen. In gehoorzaamheid aan Hem willen zij nu op hun beurt verlossend in het leven staan. Maar halverwege mislukken zij! Jezus heeft in het liefhebben van de ander nu eenmaal een hoogte bereikt waar wij niet langer kunnen ademen. Hij is de berk die boven

de boomgrens leven kan. Maar wanneer wij Hem tot voorbij deze boomgrens willen volgen en wanneer wij suggereren dat dit eigenlijk moet, scheppen wij een samenleving van mensen die zichzelf onophoudelijk forceren om althans de schijn op te houden.

Eeuwenlang is de christelijke samenleving door middel van heiligenlevens voorgehouden hoe bepaalde figuren erin geslaagd zijn Christus te volgen tot het einde toe, hoe zij zondige emoties in zich wisten te overwinnen tot zij beschikbaar waren voor de gemeenschap. Volgelingen van Christus, nu op hun beurt uitgegroeid tot verlossers voor anderen, in staat tot de wonderen die Hij had verricht.

Terecht heeft de reformatische kerk zich tegen deze heiligenverering afgezet. Zij herkende hierin een aantasting van de unieke betekenis van Christus.

Toch is dit protest ook binnen de reformatische kerken te weinig vlees en bloed geworden.”

Wij kunnen onszelf en de wereld slechts ten dele verbeteren.

Wij kunnen wat, soms veel, doen, maar het lukt ons niet de wereld te redden.

Natuurlijk moeten we elke dag blijven proberen Jezus te volgen.

Wie echt vol is van Jezus, kan niet stil blijven zitten in een wereld, waar zoveel hulpeloosheid is.

Maar bij alles wat we doen, moeten we beseffen, dat onze helpende handen zwak zijn.

Christus navolgen is met Hem wandelen. Het 'Voorwaarts, christenstrijders' spreekt ons misschien wel aan, evenals het 'God roept ons broeders tot de daad', maar we moeten maar bedenken, dat God ons niet roept tot marcheren, maar tot wandelen, wandelen met Hem (Jesaja 2:5).

Wandelen met God.

Dat deed Henoch. Hij deed het zó, dat hij met God tenslotte alle anderen voorbij was, zodat hij uit het gezicht verdween.

Wandelen met God is geen prestatie van mensen.

Wandelen met God is wandelen in het licht van de Heer. Zo zei Jesaja het! Als we zó wandelen, is de prestatiedwang weg en blijft de verwondering over.

En bij elke meter, die we met Jezus afleggen, mogen we het zeggen:

„Komt verwondert u hier, mensen, ziet hoe God ons bemint...”

God bemint ons, dwars door onze fouten en ons falen heen.

In onze verwondering hierover zullen we steeds weer bemerken, dat het ons eigenlijk te wonderbaar is.



Het veer

- I
Toen de avond viel, maakte Sebastiaan
het koord dat zijn twee polsen om de boom
geboeid hield langzaam los, rukte één voor één
de pijlen uit zijn dij, zijn borst, en wierp
hen achter zich in 't gras; ontbindend voorts
5 de witte lendedoek, wies hij zijn wonden
bij een naburig vijvertje en bevrijdde
zijn lichaam van bezoedeling en bloed.
- II
Rondziend in 't wijde land, de duinen links
10 met stijgend licht daarachter uit de zee,
rechts de stad in de verte met haar torens,
rood vuur en viaducten langs de kim,
koos hij het klimmend pad dat langs een dijk
de vaart bereikte, en bij dit blank water,
15 breed bed van vrede, uit dieperliggend land
opgekneld als een zware scheur, vol gloed,
vol spiegeling, met riet bezoomd, verwijlde
een uur of wat, geleund tegen de muur
van een klein boerenhuis, Sebastiaan.
- III
20 Er voer een veerpont heen en weer. De geest,
in 't klimop schuilend, kon, over de haag
van 't morsig erfje waar hij stond, het volk
bij de aanlegplaats zien wachten, wijl het vaartuig
bepakt met passagiers, vee, wagens, fietsen,
25 en auto's soms, dof ronkend, met geknars
van klos en ketting, aangeschoven kwam
uit de gekleurde rust der watervlakte.
Dan dreunden paardehoeven op 't plankier,
op 't grindpad kraakten wielen, de auto, ver reeds,
30 zoemde op de diepe polderweg, er werd
een bel geluid, de brug ging op, en weer,
met de ingescheepten, schoof 't verdubbeld beeld
over de telkens in de waterweerschijn
donkerder avondhemel naar een doel,
35 een overzijde, reeds door dauw uit zicht.
Halfweg het water hing de damp, en weldra
zag, talmende, Sebastiaan niet meer
dan keer op keer een kleine lamp verdwijnen
en weer opdoemen uit de duisternis.
- IV
40 Zo werd het nacht en de gestorvene
was om de stilte zeer bevreemd. Een hond,
die hem niet aangeblaft had, was hem steeds
met argwaan blijven gadeslaan; de kippen,
bijeengehurkt, hadden hun loos alarm
45 gestaakt, maar gingen niet op stok. Toen, eensklaps,
viel lamplicht door een raam en in 't vertrek
waarin Sebastiaan naar binnen keek,
zat een man bij de tafel, in blauw hemd,
de mouwen opgestroopt, en in zijn vuist
50 een krant, gekreukt, ongeopend; en een vrouw,
wier blik naar 't venster was gekeerd, lag slap
diep in het witgekalkt vertrek te bed
te zien naar dingen die zij hoorde en zag
maar niet bevatten kon, een trek van pijn
55 om de vermoeide mond en van bevreemding.
- V
Die stilte was de stilte niet des doods,
het hemels licht niet, dat Sebastiaan
toen pijlen hem doorboorden had aanschouwd;
het was geen rust, geen immer helderder
60 gezang, waarvan de brede eentonigheid
weer stilte wordt, gelijk een zee, gelijk
een korf vol bijen of een bos vol wind;
die stilte daar was aards en warm, was zwanger,
hoop, aanvang, was een ademhaling die
65 zich inhoudt bij de diepste teug, geluk
dat zich een hand voor ogen legt en zwijgt
en peinzend zich bezint, een oponthoud
waarin, als in een slaap, het vrije bloed
de dag verzoent en onbelemmerd droomt
70 van nieuwe dagen deze dag gelijk.
Stilte als een eerste dag, en daarin stond
Sebastiaan, de schaduw, zeer bevreemd
dat hij, toen hij in leven was, zijn hoop
gesteld op een hoger heil dan dit
75 thuiskomen in een slapend vruchtbegin;
dat hij begeerd had naar de geest terwijl
het wonderbaarlijk lichaam in de tijd
hem gans bewoonde; en dat wie sterft eerst ziet
hoe dieper 't bloed is dan de hemel hoog;
80 dat hij geen zoon had, kwelde hem, dat hij
verzuimd had, vóór hij heenging, van zijn jeugd
iets hier te laten, wakend; dat hij thans
uit een onvruchtbaar graf de barre tocht
naar de overzijde aanvaarden moest, een blinde,
85 zon voelend op zijn hand, op goed geluk.
- VI
Men troost ons, zeggend: Gods barmhartigheid
reikt verder dan zijn wet. Dan kan niet zijn,
dat, toen Sebastiaans lichaam werd vermist,
een vogel werd gezien, rechtstandig, wit,
90 heendrijvend met gestrekte hals naar zee.
Dan hecht ik eer geloof aan het verhaal
dat er die nacht in 't huis nabij het veer
een kind geboren is, zo stralend schoon,
dat men, de warmte ziende van zijn blik,
95 aan blauwe lucht moest denken, melk en vruchten,
aan stromend water waar men baadt en waar
men na het bad naakt inslaapt in het gras.

Martinus Nijhoff

Uit: Nieuwe Gedichten 1934



T. Hoekstra, Zwolle

De wedergeboorte van Sebastiaan

(Over "HET VEER" – een gedicht van M. Nijhoff)

Een gedicht, en dan nog wel zo lang! Niets voor u? Ach, ga nu niet direct door naar een andere bladzijde. Laten we samen eens proberen te achterhalen wat Nijhoff met dit merkwaardige gedicht heeft willen zeggen. Doet u mee? U bent toch ook wel een beetje nieuwsgierig, hoop ik.

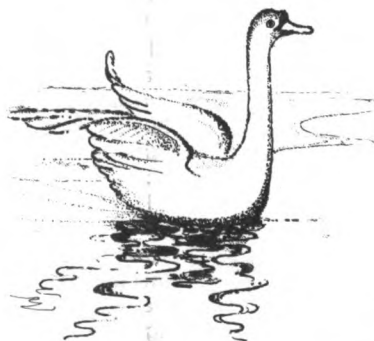
Wie was Sebastiaan?

Laten we eens met die Sebastiaan beginnen. Wie was dat? Volgens oude verhalen leefde hij ongeveer 300 jaar na Christus. Hij was officier in de lijfgarde van keizer Diocletianus, maar toen hij christen was geworden, werd hij ter dood veroordeeld. In het amfiteater werd hij met pijlen doorschoten; naar men zegt, waren het duizend pijlen die hem troffen, maar dat lijkt me wel wat erg veel. Hoe dan ook, de executie blijkt niet effectief te zijn geweest, Sebastiaan heeft het overleefd. De weduwe van de martelaar Castulus heeft hem verpleegd en zo is hij van zijn wonden genezen.



Later ontmoette Sebastiaan de keizer en dapper als hij was, verweet hij die zijn wreedheid als vervolger van de christenen. Dat werd hem nu wel fataal, want prompt werd hij met knuppels doodgeslagen. Zijn lijk werd in het grote riool van Rome geworpen, maar christenen hebben ervoor gezorgd dat hij op een behoorlijke manier werd begraven.

Toch, sommigen zeiden dat Sebastiaan opnieuw niet werkelijk dood was, maar dat hij in de gedaante van een zwaan in de richting van de zee was verdwenen



Afbeeldingen van Sebastiaan kunt u in allerlei vormen tegenkomen, als beeldhouwwerk en op schilderijen; altijd ziet u hem dan aan een boom of paal gebonden en met pijlen doorschoten. Het is deze Sebastiaan die we nu ontmoeten in het gedicht van Nijhoff. Wel overbrugt de dichter een tijd van 1600 jaar en plaatst hij Sebastiaan in een oerhollands landschap. Dat is toch wel vreemd. Kan dat zo maar? En wat is daarvan de bedoeling? Het zijn vragen waarop we graag antwoord willen hebben en daarom gaan we het gedicht nóg eens, en nu nauwkeuriger, lezen.

Dood of levend?

Het is allemaal erg ongewoon met Sebastiaan. Was hij nu dood of niet? Uit de eerste en tweede strofe krijgen we de indruk: nee. Hij maakt het touw los, rukt de pijlen uit, werpt die weg en gaat zich wassen. Dan kijkt hij om zich heen, hij loopt een eind, komt bij een kanaal en blijft daar staan. Allemaal menselijke handelingen. Maar ... in regel 20 wordt ineens gesproken van "de geest". Overigens kan die "geest" op menselijke manier van alles zien: de veerpont en de drukte eromheen. Hij hoort ook allerlei geluiden. En in regel 40 is sprake van "de gestorvene". De dieren reageren abnormaal: ze vertrouwen de zaak niet helemaal, maar toch, de hond blaft niet en de kippen maken evenmin herrie. Over de volgende regels hebben we het straks nog; ik verwijs nu eerst naar regel 56: de stilte des doods, en in regel 72 lezen we van "Sebastiaan, de schaduw". In regel 73 staat: "toen hij in leven was" en in de regels 83/84 wordt gesproken van "de barre tocht naar de overzijde uit een onvruchtbaar graf". Wat kunnen we nu vaststellen? De dichter plaatst Sebastiaan in een soort tussenpositie: gestorven, een geest, maar wel met de beschikking over lichamelijke vermogens. Hij leeft niet meer, zou je kunnen zeggen, maar hij

is ook nog niet echt dood. En ... hij moet nog ergens naar toe, hem wacht nog "de barre tocht naar de overzijde." Zijn definitieve eindpunt heeft hij nog niet bereikt.

Een klassiek motief

De toestand van Sebastiaan doet denken aan de klassieke voorstelling van de dood. Wie gestorven was, moest naar de Hades, het dodenrijk. Maar dat was omgeven door een rivier, de Styx, en die kon je alleen maar over in de boot van de knorrige veerman Charon. Als die je niet wilde overzetten, moest je buiten de Hades blijven rondlopen, een hoogst onaangename situatie. U begrijpt nu natuurlijk hoe Nijhoff ertoe kwam Sebastiaan bij dit veer te plaatsen. Weliswaar een Hollands veer in een Hollands landschap, maar de dichter doet méér dan alleen maar een geschiedenis vertellen. Dat zullen we nog wel zien.

Een nog ouder motief

Laten we teruggaan naar de tweede strofe. Links liggen de duinen en de zee, rechts de stad. Sebastiaan kiest een pad dat daartussen ligt. Typend voor de hele "tussensituatie" van Sebastiaan? In de regels 15-17 krijgen we een beschrijving van het water, het kanaal.

Sinds oeroude tijden wordt het begrip water verbonden met twee tegengestelden: het brengt de dreiging van de dood met zich mee, maar het is eveneens onmisbaar voor het leven.

Misschien herinnert u zich het gedicht van Vasalis: De idioot in het bad. Daar is het badwater symbool van het vruchtwater waarmee de mens voor zijn geboorte is omgeven. En leven ligt in het verlengde van de dood. Kent u het middeleeuwse gedicht over Heer Halewein? Als hij door de prinses is onthoofd, zegt het afgehakte hoofd: "Ga ginder onder de galg en haal daar een pot met zalf en strijk dat aan mijn rode hals." Men geloofde dat onder de galg uit het bloed van een gehangene een plant groeide die vrouwen vruchtbaarheid schonk en die de ergste wonden kon genezen.

Leven uit dood! We kennen het ook uit de bijbel: de graankorrel moet sterven en brengt dan pas vrucht voort. Geen wonder dan ook dat de beschrijving van het water in regel 15-17 als symbool voor de moederschoot is gezien en in verband is gebracht met wat



volgens strofe IV te verwachten is: de geboorte van een kind.

Nijhoff heeft niet alleen de klassieke voorstelling van de doodsrivier in dit gedicht verwerkt, we vinden er ook het oude symbool van water en de verbinding met dood en leven. (In de psychologie noemt men zo'n symbool een "archetype")

Het verdubbeld beeld

In de derde strofe heet Sebastiaan "de geest". Dat krijgt meer inhoud nu we de verbinding hebben gelegd met de klassieke voorstelling van de tocht over de doodsrivier. Merkt u op dat er niets gezegd wordt over wat er aan de overzijde van het water ligt? De boot komt aanvaren, de mensen gaan van boord en dan vertrekt de pont weer, maar het doel is niet zichtbaar. Inmiddels verstrijkt de tijd, het wordt donkerder. Daarbij past de beschrijving van de manier waarop Sebastiaan de ruimte om zich heen waarneemt: eerst ziet hij van alles, daarna lezen we vooral over wat hij hoort.

Wilt u eens kijken naar regel 32? De boot is daar "t verdubbeld beeld". Natuurlijk denkt u aan "spiegelbeeld". Er zijn twee boten te zien, de echte en de spiegeling ervan in het water. Je kunt zeggen: de boot is "verdubbeld". Maar in plaats van "boot" staat er "beeld". Moeilijk? Vervangt u "beeld" eens door "symbool" en de zaak wordt duidelijk: de boot is beeld, symbool. Beeld in dubbele zin.

Natuurlijk wordt de gedachte opgeroepen aan de boot van Charon: beeld van de laatste reis naar het definitieve einde. Maar tegelijk is er een groot verschil: de veerboot is ook beeld van het leven dat daar volop aanwezig is. De reizigers kunnen heen en terug. Er is sprake van een *doel*, een *overzijde*: voor elke passagier anders. Sebastiaan hoort niet tot die reizigers, hij houdt zich verborgen en ziet het allemaal aan. Hij heeft geen deel meer aan het leven, hij is *de gestorvene*. Hij moet een heel andere reis maken; kijk maar eens naar de regels 82-85. Hij staat voor de reis zonder terugkeer: *de*

barre tocht naar de overzijde. Het lidwoord "de" past hier, want dit is de tocht die hij, alleen, zonder anderen, moet maken naar de overzijde die hem wacht. Bij de veerpont is het een en al leven, bij Sebastiaan is er sprake van een *onvruchtbaar graf*. Na die tocht zijn alle kansen voorgoed voorbij. Sebastiaan talmt dan ook, hij komt er nog niet toe die tocht te beginnen.

Licht in de stilte

Het wordt nacht. De veerboot ligt aan de wal. Het is stil, zo stil, na al die drukte, dat het vreemd, onwezenlijk aandoet. Het gedrag van de dieren versterkt dat. En dan valt ineens licht door een raam naar buiten. Haarscherp is te zien wat daar in die kamer is. Een nerveuze man zit bij de tafel. Er ligt een vrouw in bed. Kennelijk wordt de geboorte van een kind verwacht; zie het woord pijn in r.54, maar ook de regels 63, 64 en 93. Van de vrouw wordt gezegd dat zij daar lag "te zien naar dingen die zij zag en hoorde, maar niet bevatten kon." Dat staat natuurlijk in verband met de "trek van bevreemding" om haar mond. Wat zij hoorde en zag, wordt niet gezegd, maar onwillekeurig denk ik aan een soort visioen. De hele sfeer is overigens onwezenlijk en daar past dit element ook in. En het komt meer voor dat pijn wordt verbonden met een bovenaardse ervaring. Ook Sebastiaan heeft iets dergelijks meegemaakt: "hemels licht, toen pijlen hem doorboorden"

Een ander inzicht

Zo komen we bij strofe V. De stilte en het licht in de kamer roepen allerlei gevoelens en gedachten op. Wat Sebastiaan nu ervaart, staat tegenover wat hij onderging bij zijn executie. Geen bovenaardse, bijna extatische beleving bij het einde van zijn aardse bestaan, maar juist het tegengestelde. Geen stilte des doods, geen hemels licht, geen rust, maar er is sprake van: aards en warm, zwanger, hoop, aanvang en ...geluk! En opnieuw is Sebastiaan bevreemd; er breekt nu een inzicht door.

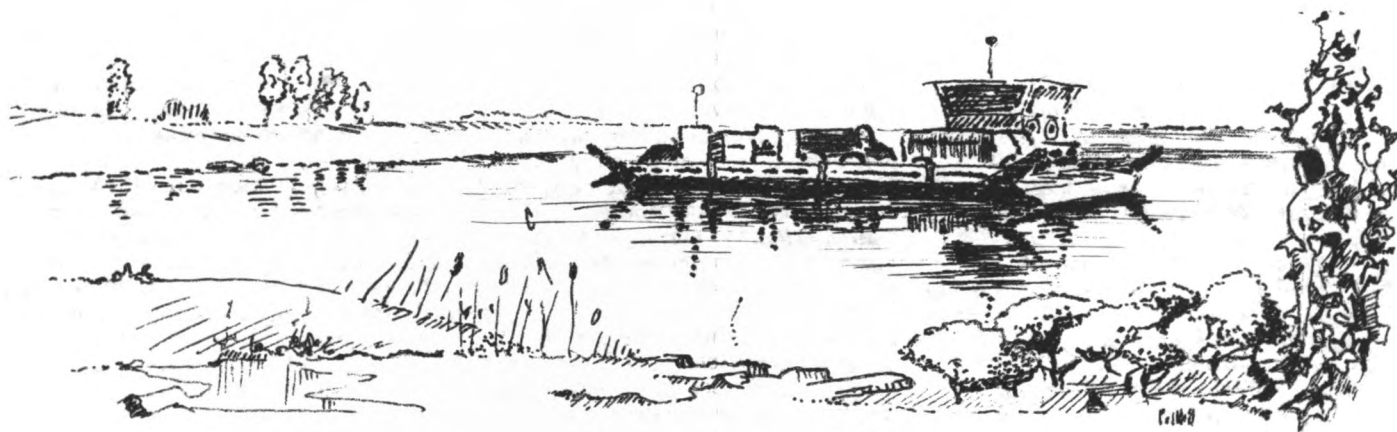
De kern van het gedicht zit mijns inziens



in de regels 76-78: *dat hij begeerd had naar de geest terwijl het wonderbare lichaam in de tijd hem gans bewoonde*. De woorden *in de tijd* duiden het leven aan (na de dood bestaat er geen tijd meer): toen was hij helemaal lichaam, in tegenstelling met de tussenpositie waarin hij nu verkeert.

Het zal u opvallen dat hier niet het ons vertrouwde beeld gebruikt wordt van de ziel die in het lichaam woont, maar dat het net andersom is. Sebastiaan wordt aangeduid als de *schaduw* (r.72), gelijk te stellen met: geest. En in deze situatie, nu het lichamelijke maar meer ten dele aanwezig is, verwondert hij zich erover dat hij tijdens zijn leven, toen hij helemaal *lichaam* was, zich vooral op de geest gericht heeft. Niet op het lichamelijke en aardse. Het loopt parallel met regel 73/74: toen stelde hij zijn hoop op een *hoger heil*.

Het is als een weerklank van dat andere gedicht van Nijhoff dat u vorige week in Opbouw aantrof, "Het Lied der dwaze Bijen". Die bijen hebben zich mee laten lokken door "een geur van hoger honing" en ze hebben daarvoor





hun gewone aardse bestaan verloochend.

Zoals die bijen achteraf inzien hoe dwaas zij zijn geweest, komt ook Sebastiaan tot het inzicht dat hij verkeerd geleefd heeft; hij heeft te weinig oog gehad voor het aardse, lichamelijke bestaan. Dat beseft hij nu hij "schaduw" is; hij weet nu hoe dieper 't bloed is dan de hemel hoog (r.79).

Bloed is ook in de bijbel een bekend begrip; het hoort bij het lichaam, bij het leven; het is even wezenlijk als de adem.

Zie b.v. Deut. 12:23: Het bloed is de ziel. Met dat woord "ziel" wordt natuurlijk niet hetzelfde bedoeld als wat wij eronder verstaan; het heeft ongeveer de betekenis van: levenskracht. Nijhoff heeft ergens geschreven: "Het diepste geheim der schepping, zou men het Oude Testament na kunnen zeggen, is in het bloed." En Sebastiaan beseft: Wie sterft, ziet pas in hoe wezenlijk het lichamelijke leven is. Straks is het afgelopen, er is geen uitzicht meer, geen verder leven, ook niet via een kind. Dat tekent opnieuw zijn tekort. Er rest slechts een onvruchtbaar graf.

Thuiskomen in een slapend vruchtbegin

De laatste strofe levert nu weinig problemen meer op. In regel 75 is aangegeven wat Sebastiaan als mogelijkheid heeft gezien: *thuiskomen in een slapend vruchtbegin*. Met dat laatste woord heb ik wel een beetje moeite, maar het is duidelijk dat daarmee het kind bedoeld wordt. Het woord *thuiskomen* lijkt me opgeroepen te zijn door de man in blauw hemd (r.48) die de indruk maakt pas thuisgekomen te zijn. Zo zou Sebastiaan ook een einde aan zijn zwerftocht kunnen maken: hij zou in dit kind opnieuw een aards leven kunnen beginnen. En de dichter zegt: Als God echt barmhartig is, heeft Sebastiaan een nieuwe kans gekregen.

Dan is zijn ziel niet als een vogel verdwenen, maar dan is die tot vlees geworden, geïncarneerd in een kind. Een kind dat bij de aanblik paradijselijke beelden oproept. Een nieuw leven, lichamenlijk, aards.

Anders dan anders

Een vreemd gedicht? Wat moet die heilige uit het Rome van de vierde eeuw in een Holland van 16 eeuwen later? Waarom beschrijft de dichter de zaken heel anders dan ze in werkelijkheid zijn geweest? En wat is dat voor een vreemde gedachte over iemand die wel gestorven is, maar toch niet helemaal? Kan dat allemaal maar zo?

Het antwoord is dat de dichter deze voorstelling van zaken gekozen heeft om een gedachte uit te drukken die hem al jaren bezig hield. Hij is daarin, vind ik, voortreffelijk geslaagd. Over de gedachte zelf zou ook nog heel wat te zeggen zijn. In de jaren twintig was er een grote waardering voor het lichaam. Van invloed waren theorieën van Freud en het historisch materialisme. Nijhoff had ook veel belangstelling voor schrijvers als Nietzsche en D.W. Lawrence (Lady Chatterley's Lover), maar het lijkt me niet waarschijnlijk dat de lezers van Opbouw geïnteresseerd zijn in uitvoerige filosofische verhandelingen. Ik zal me beperken tot enkele korte opmerkingen.

Over de grondgedachte

Uit het gedicht is niet op te maken dat Nijhoff zelf in reïncarnatie geloofd heeft; hij gebruikt deze voorstelling van zaken alleen ten dienste van de gedachte die hij heeft willen uiten. Ik geloof ook niet dat Nijhoff de waarde van het geestelijke element in het leven heeft willen ontkennen. Maar hij geeft wel aan dat de mens allereerst een concreet levend wezen is dat zijn plaats op deze aarde heeft en dat op deze aarde moet functioneren. Geen kloostermentaliteit, niet de sfeer van:

met een boekje in een hoekje, geen vaag streven naar het al even vage "hogere" zoals dat bij de dwaze bijen het geval was. En is dat niet voluit bijbels? Zet de bijbel ons ook niet met beide benen op de grond? Hebben wij niet hier en nu onze taak?

Tegelijk weten wij dat wij hier geen blijvende stad hebben, wij zoeken de toekomstige. De gedachte zoals Nijhoff die heeft verwoord, houdt wel het gevaar in van een te eenzijdig accent op het aardse en lichamelijke; als het geestelijke wordt veronachtzaamd, kan de grens naar het heidendom gemakkelijk worden overschreden.

Algemeen wordt Het Veer gezien als een keerpunt, een wending in het denken van Nijhoff die hij in dit gedicht heeft verwoord: een getuigenis hoe wezenlijk het lichamelijke is in het bestaan van de mens. In zekere zin is er ook bij Nijhoff sprake geweest van een soort "wedergeboorte". Ik hoop dat ik uw belangstelling heb kunnen wekken.

Tenslotte: wat ik hierboven heb geschreven, heb ik natuurlijk niet allemaal zelf bedacht. Een lijst van wat ik geraadpleegd heb, zal ik u besparen. Alleen wil ik de naam van professor Söttemann noemen; aan zijn boeiende colleges denk ik nog met veel waardering. En laat ik niet mijn eigen leerlingen vergeten: ze maakten soms opmerkingen die heel verhelderend konden werken.

De illustraties werden gemaakt door P.U. van 't Hoff te Ommen. Ik ben hem erkentelijk voor de vele moeite die hij daaraan besteed heeft.

Over het leven en werk van Martinus Nijhoff

Nijhoff leefde van 1894 – 1953. Zijn moeder heeft veel invloed op hem gehad; zij las haar kinderen elke morgen uit de bijbel voor en liet hen allerlei teksten uit het hoofd leren. Na het gymnasium studeerde hij rechten, in 1914 moest hij onder dienst, in 1921 behaalde hij de meesterstitel, maar in de praktijk heeft hij er weinig mee gedaan. Hij reisde veel, werd in 1926 redacteur van De Gids, schreef gedichten, boekbesprekingen, en maakte vertalingen. Van 1932 – 1937 studeerde hij Nederlands, afgesloten met een doctoraal examen. Korte tijd was hij leraar aan een H.B.S. In 1940 nam hij vrijwillig dienst als kapitein bij een korps wielrijders. Zijn moed en verantwoordelijkheidsgevoel worden ge-

roemd. Toen daarna professor Donkersloot uit zijn ambt werd gezet, kreeg Nijhoff het professoraat aangeboden. Hij weigerde, dook onder en steunde het verzet. Na de oorlog werd hij letterkundig adviseur bij het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Hij werd ook een actief lid van de commissie die de nieuwe psalmberijming verzorgde. Op 26 januari 1953 stierf hij aan een hartaanval.

Zijn eerste bundel gedichten, De Wandelaar, verscheen in 1916. In 1924 volgde Vormen, in 1934 Nieuwe Gedichten (met o.a. Het Lied der Dwaze Bijen en Het Veer), in 1941 Het uur U. In de oorlog werden van hem ook ille-

gaal gedichten uitgegeven. Hij schreef ook enkele toneelstukken, o.a. De Ster van Bethlehem waarbij hij zich liet inspireren door wat hij in een koffertje van zijn moeder had gevonden: toneelstukjes van het Leger des Heils.

Ter afsluiting citeer ik H.J.M.F. Lodewick: Martinus Nijhoff is een van de belangrijkste dichters uit de moderne literatuur. Er is niet gemakkelijk een dichter aan te wijzen wiens poëzie een dergelijk gelijkmatig hoog niveau vertoont als dat bij Nijhoff het geval is.

T.H.



D. Holwerda, Zuidhorn

Ter verdere decodering van het boek Openbaring (2)

'In de wolk'

De twee getuigen vinden de dood in de stad waar ook hun Heer gekruisigd is, zo vermeldt v. 8. De overeenkomst tussen hun dood en die van hun Heer beperkt zich intussen niet tot de localisering in Jeruzalem. Evenals Jezus, staan ook zij weer op (v. 11) en varen ten hemel (v. 12).

Dat laatste gebeurt 'in de wolk'. Opvallend is hier het lidwoord ('de'). In het voorafgaande is nl. niet van een wolk melding gemaakt, zodat we dit 'de' niet kunnen verstaan als 'de pas genoemde', zoals dit b.v. wél het geval is in Mt. 17, 5 „Terwijl hij nog sprak, zie, daar overschaduwde hen een *lichtende wolk*, en zie, een stem uit de wolk zeide: ...". Hier in Op. 11, 12 komt dit 'de wolk', om zo te zeggen, zo maar uit de lucht vallen. Wat kan hier bedoeld zijn?

Het antwoord vinden we, denk ik, in 1 Cor. 10, 1,2, waar Paulus zijn lezers eraan herinnert, „dat onze vaders allen onder *de wolk* waren, allen door *de zee* heengingen, allen zich in Mozes lieten dopen in *de wolk* en in *de zee*”. 'Zee' en 'wolk' zijn hier door hun historische bepaaldheid van soortnaam tot eigennaam geworden. Wij doen dat ook. Als ik tegen mijn vrouw zeg: „Ik moet zo meteen nog even naar *de stad*”, dan weet ze, dat ik naar Groningen ga. Wat die benoeming 'de zee' betreft: we zien in Ps. 114, 3, dat deze parallel staat met de *eigennaam* 'de Jordaans':

„De zee zag het en vluchtte, de Jordaans wendde zich achterwaarts.”

Nu, zoals 'de zee' door Israëls historie aanduiding voor 'de Rode Zee' is geworden, zo is 'de wolk' de vaste benaming geworden voor *de wolk waarin de Heere God in eigen persoon aanwezig was om de operaties tegen Zijn en Israëls vijanden te leiden*. Als vóór de Rode Zee de Egyptenaren de Israëlieten op de hielen zitten, verlaat *tegelijk met den Engel Gods*, die vóór het leger van Israël uitging, *ook de wolk* zijn plaats aan de spits, Ex. 14, 19, 20. Wanneer de tabernakel gereed is, lezen we: „En *de wolk bedekte de tent der samenkomst, en de heerlijkheid des Heeren vervulde de tabernakel*, zodat Mozes de tent der samenkomst niet kon binnengaan, want de wolk rustte daarop, en de heerlijkheid des Heeren vervulde de tabernakel”, Ex. 40, 34.35. Als 'de wolk' er is, dan betekent dat: de Heere God is hoogst persoonlijk in al zijn majesteit (heerlijkheid) aanwezig.

Er zouden uit de boeken van Mozes nog wel meer plaatsen te noemen zijn, waar 'de wolk' de presentie van den Heere verradert. Ik noem er nog slechts

één, t.w. Ex. 24, 15-18: „Daarop besteede Mozes de berg, en *de wolk bedekte de berg. De heerlijkheid des Heeren rustte op de berg Sinaï*, en de wolk bedekte hem zes dagen lang; op de zevende dag *riep Hij tot Mozes midden uit de wolk. Mozes ging de wolk in* en besteede de berg”.

Wat Mozes hier doet heeft veel weg van wat de 'Mozes' en de 'Elia' uit Op. 11 doen: op Gods roep, op Gods uitnodiging omhoog gaan, de wolk in. Maar dan mogen we, dunkt me, op grond van deze parallelie ook concluderen, dat in Op. 11, 12 niet alleen de twee getuigen naar bóven gaan, maar dat ook *de Heere God naar beneden is gekomen*. In 'de wolk' presenteert Hij zich in zijn majesteit *hier op aarde*. Hij is persoonlijk naar beneden gekomen om zijn volk te bevrijden en zijn vijanden te verstrooien.

Wapengekletter

Te ver gezocht, vindt u? Maar de Heere laat zijn aanwezigheid ook verder merken, doordat aanstonds een aardbeving volgt, die een tiende deel van Jeruzalem in puin legt en aan zeventuizend van haar burgers het leven kost, v. 13. Beven doet de aarde nl. met name dan, wanneer de Heere in eigen persoon hier op aarde een militaire operatie leidt ten behoeve van zijn volk. Ik denk aan Ps. 68, 8.9 „O God, toen Gij vóór uw volk uittoogt, toen Gij in de wildernis voortschreedt, beefde de aarde ...”. Over dezelfde woestijntocht lezen we in Ps. 77 o.a.: „Het gedreun van uw donder rolde voort, de bliksemen verlichtten de wereld, de aarde sidderde en beefde”, v. 19. Men vergelijkte verder Ri. 5, 4. Ook valt te denken aan Ps. 18, waar David bezingt, hoe de Heere hem verlost „uit de greep van al zijn vijanden en uit de hand van Saul”, v. 1. Hij zegt dan: „Toen het mij bang te moede was, riep ik den Heere aan, Hij hoort mijn stem uit zijn paleis. Toen dreunde en beefde de aarde en de grondvesten der bergen sidderden en daverden, omdat Hij in toorn ontbrand was. Hij neigde de hemel en daalde neder ...”, vv. 7-10. De aardbeving uit Op. 11, 13 krijgt een vervolg, als kort daarna de zevende engel zijn bazuin heeft geblazen (v. 15); dan doen zich nl. bliksems en stemmen en donderslagen en aardbeving en hagel voor, v. 19b. Welnu, bliksem en donder als *wapens van den Heere* ontmoeten we reeds in de pas geciteerde 77ste psalm. Dat ook hagel tot Gods wapens behoort, zien we b.v. in Joz. 10, 11. Dit Goddelijk wapen wordt opnieuw gehanteerd in de uitgieting van de zevende (!) schaal, Op. 16, 21.

De ark voor de dag gehaald

Doordat in 19b dit Goddelijk oorlogstuig wordt genoemd, krijgt men m.i. ook een betere kijk op wat er in 19a gebeurt: Gods tempel in de hemel gaat open, en in die tempel komt de verbondsark te voorschijn.

Als wij horen van de ark in Gods tempel, denken wij wellicht het eerst aan *verzoening*. En inderdaad was de ark afgedekt door het verzoendeksel, waarop de hogepriester eens per jaar bloed sprenkelde om verzoening te doen, Lev. 16, 14-16. Intussen mogen we niet vergeten, hoe Lev. 16 begint met de volgende woorden van den Heere aan het adres van Mozes, en via dezen aan het adres van Aäron: „*In de wolk verschijn Ik boven het verzoendeksel*”, v. 2 slot.

Daar is dus duidelijk verband tussen de verbondsark, die in Op. 11, 19 ten tonele komt, en 'de wolk', in 11, 12 vermeld. *Boven de verbondsark is God present in de wolk*.

Nu verwees ik daareven naar Ex. 40, 34.35 „En de wolk bedekte de tent der samenkomst, en de heerlijkheid des Heeren vervulde de tabernakel, zodat Mozes de tent der samenkomst niet kon binnengaan, want de wolk rustte daarop, en de heerlijkheid des Heeren vervulde de tabernakel”. Deze tekst¹ nu hanteert Johannes straks in Op. 15, 8 „En de tempel werd vervuld met rook vanwege de heerlijkheid Gods en vanwege zijn kracht; en niemand kon de tempel binnengaan, voordat de zeven plagen der zeven engelen vol eindigd waren”. Maar men mag aannemen, dat reeds in 11, 19a Ex. 40 Johannes door het hoofd heeft gespeeld. Als hij daar nl. zegt, dat „de ark van zijn verbond in de tempel *gezien werd*”, dan lijkt het er alleszins op, dat hij in gedachten heeft, hoe in Ex. 40, 21 „de ark der getuigenis door het voorhangsel-ter-bedecking *aan het oog werd onttrokken*”. (Men lette daarbij ook op de omschrijving van het allerheiligste² in 15, 5 als „de 'naos' van de *tent der getuigenis*”. Die 'tent der getuigenis' is nl. de tabernakel, het heiligdom *tijdens de woestijnreis* (tot aan de tijd van David, Hd. 7, 44.45); waarbij onder 'de getuigenis' te verstaan is *het verbondsstatuut*, dat in de ark was opgeborgen, Ex. 40, 20; waarom ook in v. 21 gesproken wordt van „de ark der *getuigenis*”). Welnu, als dan blijkens 11, 12 *de wolk*, Gods wagen, om zo te zeggen (vgl. Ps. 104, 3) – wel te verstaan: Gods *gevechtswagen*; want de Heere is een krijgsheld, Ex. 15, 3 – in beweging is gekomen (vgl. Ex. 40, 36); als de Heere God dus *Zelf actie* is gaan ondernemen, dan behoeven we nauwelijks meer te raden, wat de ark gaat doen,



als die voor de dag wordt gehaald. In Ex. 35, 12 worden „de ark-met-draagstokken, het verzoendeksel en het voorhangsel-ter-bedeckking” in één adem genoemd. Als dan dat voorhangsel wordt weggehaald, dan betekent dit, dunkt mij: *de ark gaat op mars*. Dáárvoor zitten die draagstokken eraan en om dat in herinnering te houden blijven ze voor altijd (vanuit het heilige) zichtbaar, 1 Kon. 8, 8. *De ark blijft mobiel*, en speelt een hoofdrol, als de Heere zijn leger mobiliseert: „Wanneer nu de ark opbrak, zei Mozes: 'Sta op, Heere, opdat uw vijanden verstrooid worden en uw haters van uw aangezicht wegluchten' ”, Num. 10, 35.

Men denke verder aan het gebeuren in 1 Sam. 4, waar Israël – dáár overigens ten onrechte, vanwege het zondig gedrag van de priesters Hofni en Pinehas – verwacht, dat „de ark van het verbond des Heeren hen zal verlossen uit de macht van hun vijanden”. Als ook aan het legitiem gebruik dat David van de ark maakt in de strijd tegen Rabba, 2 Sam. 11, 11. Het gebeuren uit Op. 11, 19a luidt m.i. dan ook een *strafexpeditie* in van den Heere in hoogst eigen persoon.

De orde der gebeurtenissen

Trouwens: had u na het blazen van zeven engelen op zeven bazuinen (Op. 8, 6-9, 21 en 11, 15-18) iets anders verwacht dan dat de ark in actie zou komen? Toen immers de verovering van Kanaän – en daarmee de verdrijving van Gods vijanden – begon met de expeditie tegen Jericho, werd de ark des Heeren voorafgegaan door zeven priesters, die op zeven ramshoren bliezen, Joz. 6, 6 vlgg. Een soortgelijk gebeuren – maar daar gaat het over de ark die „weergeert naar haar rustplaats”, d.w.z. haar vaste verblijfplaats (Ps. 132, 8) – vermeldt 1 Kron. 15, 24: „de priesters Sebanja, Josafat, Nethaneël, Amasai, Zecharja, Benaja en Eliëzer” – dat zijn er zeven – „bliezen op de trompetten voor de ark Gods”.

Ik denk, dat wij nog te weinig beseffen, in welke mate met name uit- en in-tochtsmotieven de bouwstoffen leverden voor de vizioenen in het boek Openbaring.

Bloedwraak

Op de dood van de twee getuigen volgt dus een *strafexpeditie*. Het vizioen uit 11, 19 kondigt dit reeds aan; de voltrekking ervan begint in 15, 5. Daar gaat voor de tweede maal het hemelse heiligdom open; nu om de zeven engelen uit te laten die – als een soort sproei- en liegstuigen met giftige lading – de een na den ander verderf gaan zaaien over het beest en zijn aanbidders (16, 2).

Hier gebeurt wat de vermoorde getuigen van God in het vijfde zegel van den Heere hadden verlangd: „Tot hoe lang, heilige en betrouwbare Heer, stelt U het vonnissen en het wreken van ons bloed op de bewoners van het land nog uit?” (6, 10). Zij hadden toen

te horen gekregen: „Nog even geduld, totdat ook de andere knechten met wie je in dienst bent, jullie broeders, die net als jullie vermoord gaan worden, allemaal aan hun eind zijn gekomen” (6, 11).

Dat laatste is nu een feit geworden door het sterven van de twee getuigen uit Op. 11. Dat beseffen de vierentwintig leden van de hemelse troonraad: „'t Is nu tijd geworden om het loon uit te keren aan uw knechten, de profeten, en aan de heiligen en aan wie uw naam vrezen, groot en klein, en te vernielen wie het land vernielen” (11, 18).

„God heeft zijn grote macht gegrepen”, zeggen zij (11, 17). Dat bevestigen de feiten in 15, 8: „De tempel werd volgestouwd met rook als gevolg van Gods luister en als gevolg van zijn macht”; en dat duurt voort, totdat alle zeven verderfengelen klaar zijn met hun werk. Vanuit zijn hoofdkwartier zet de Heere een grote wraakactie op touw.

Nadat dan de derde van de bewuste verderfengelen zijn werk heeft gedaan, horen we den engel die over de wateren gaat, zeggen: „Gelijk hebt U, die bent en die was, U, Heilige, dat U zó hebt gevonden. Omdat zij het bloed van heiligen en profeten hebben vergoten, hebt U hun ook bloed te drinken gegeven. Dat hebben ze verdiend!” (16, 5.6). En meteen bevestigt het altaar dat met de woorden: „Ja, Heer, God die het heelal beheerst, eerlijk en rechtvaardig zijn uw vonnissen” (16, 7).

Dat laatste zegt het altaar! Herinnert u zich, dat de bloedgetuigen die in 6, 10 om wraak hadden geroepen, daar „neergestoken lagen aan de voet van het altaar”? Vroeger³⁾ heb ik al eens gezegd, dat Johannes daar op een heel *gecomprimeerde* manier hetzelfde onder woorden brengt wat we Jezus horen zeggen in Mt. 23, 34.35: „Daarom, zie, Ik zend tot u” – schriftgeleerden en Farizeeën – „profeten en wijzen en schriftgeleerden. Van hen zult gij sommigen doden en kruisigen en van hen zult gij anderen geselen in uw synagogen en vervolgen van stad tot stad, opdat over u kome al het rechtvaardige bloed dat vergoten werd op de aarde, van het bloed van Abel, den rechtvaardige, tot het bloed van Zacharia, den zoon van Berechja, dien gij vermoord hebt tussen het tempelhuis en het altaar”.

Omdat ook van Abel gezegd kan worden, dat hij neergestoken werd aan de voet van zijn altaar (vgl. Gen. 4, 3-5), heeft Johannes de vrijheid van alle vermoorde profeten, van Abel af tot en met Zacharia, te zeggen, dat ze „neergestoken lagen aan de voet van het altaar”.

Nu, in het spoor van de oudtestamentische profeten gaan de nieuwtestamentische getuigen-van-Jezus, zo zagen we. Is het niet opmerkelijk, dat de Heere voor de laatsten van hen, t.w. den 'Mozes' en den 'Elia' uit hoofdstuk 11, als operatiebasis 'reserveert' – weet u nog? – „het tempelhuis met het altaar” (11, 1)? Dáár zullen ook zij de dood vinden.

Het gescheurde voorhangsel

U zult intussen zich misschien al hebben gerealiseerd, dat we in 11, 19a opnieuw een punt van overeenstemming tegenkomen tussen de dood van de twee getuigen en die van hun Heer: op beide volgt een *weghalen van het voorhangsel dat de ark bedekt*. Alle drie synoptici vermelden het scheuren van het voorhangsel in de tempel, als ze het relaas doen van Jezus' sterven: Mattheüs in 27, 51, Marcus in 15, 38, Lucas in 23, 45.

De correspondentie tussen Op. 11, 19 en de genoemde plaatsen uit de evangeliën lijkt mij onloochenbaar. Nu, dan zou het feit, dat de tekst uit Openbaring uitdrukkelijk *het bloot komen van de ark* vermeldt, wel eens de beslissing kunnen brengen in de discussie die zich naar aanleiding van Mt. 27, 51 e.p.p. heeft ontsponnen over de vraag, of aan het voorhangsel tussen de voorhof en het heilige, dan wel aan dat tussen het heilige en het allerheiligste is te denken. Gezien de parallel met Op. 11, 19 lijkt het toch wel duidelijk – wat trouwens al velen hadden betoogd – dat de evangelisten hier bedoelen het *tweede voorhangsel*, waarvan Hebr. 9, 3 spreekt.

Maar dat niet alleen. Ik denk, dat men, doordat de Hebreërbrief-schrijver over 'voorhangsel' spreekt in het kader van 'verzoening', ten onrechte ertoe gekomen is in het scheuren van het tempelgordijn bij Jezus' dood een aanwijzing te zien, dat zijn dood verzoening bracht. Dat Christus' dood ons met God verzoent, staat als een paal boven water. Maar of het scheuren van het tempelgordijn daarvan een signaal is, staat te bezien.

Om te beginnen moet worden vastgesteld, dat de Hebreërbrief met geen woord rept van –, of ook maar zinspeelt op *het scheuren* van het voorhangsel. Behalve in 9, 3 in een opsomming van de bestanddelen van de tabernakel noemt hij het woord 'voorhangsel' nog tweemaal. In 6, 19 zegt hij van onze hoop, dat ze is als „een veilig en vast anker van ons leven, dat zich hecht in de ruimte achter het voorhangsel (d.i. in het allerheiligste van de tempel), waar Jezus als voorloper ten bate van ons is binnengegaan”.

En in 10, 20 wordt van het voor ons geofferde lichaam van Christus gezegd, dat het als 'voorhangsel' – als 'deur' dus – fungeert, waardoor wij binnenkomen in Gods tempel.

De volgorde bij Lucas

Maar bovendien: *de context* waarin de evangelisten het scheuren van het voorhangsel vermelden is een totaal andere dan het kader waarin de Hebreërbrief het woord 'voorhangsel' laat vallen.

Ik wijs er in dit verband op, dat Lucas hier een correctie toepast op Mattheüs en Marcus in de orde waarin hij de gebeurtenissen vermeldt. Hij plaatst het scheuren van het tempelgordijn niet ná Jezus' dood – zoals Mattheüs en Marcus doen –, maar daarvóór, t.w.



vlak na de zonsverduistering.

Dat de evangelisten elkaar hier tegenspreken, wil ik niet beweren. Ik stel me voor, dat Jezus' sterven *gepaard ging met het scheuren van het tempelgordijn*. Nu, als men twee gelijktijdige gebeurtenissen wil vermelden, zal men eerst de ene, dan de andere moeten noemen. En dan heeft men de keus, in welke orde men dat zal doen. Wat ik hier zie gebeuren is dit, dat Lucas *het scheuren van het gordijn in één adem noemt met de zonsverduistering*. Om dat te laten zien, probeer ik Lc. 23, 44.45 iets nauwkeuriger weer te geven dan de NBG-vertaling doet.

„Het was al rond twaalfen, ... daar werd het duister over het hele land tot drie uur in de middag, doordat de zon verstek liet gaan, en scheurde het tempelgordijn doormidden”.

Op grond van deze combinatie ben ik geneigd te geloven, dat Lucas dat scheuren, evenals de zonsverduistering, gezien heeft als een *onheil* spelend signaal, als een blijk van Gods toorn. Zonsverduistering komt nl. uit het arsenaal van Gods *straffen*. Men denke aan de voorlaatste plaag over Egypte, Ex. 10, 21-23; aan Jes. 13, 9-11 en Am. 8, 9; aan Op. 8, 12 en 9, 2.

Nu, als Lucas zijn opvallend nauwe koppeling van het scheuren van het tempelgordijn aan de zonsverduistering inderdaad zó bedoeld heeft, dan wordt zijn visie op dit gebeuren m.i. bevestigd door een vergelijking met Op. 11, 19. Door het laten scheuren van het voorhangsel, als zijn Zoon sterft, laat de Vader weten, dat Hij de handschoen die „het hele volk” Hem heeft toegeworpen in de kreet „*Zijn bloed kome over ons en onze kinderen*” (Mt. 27, 25), op zijn tijd zal opnemen.

Maar eerst werkt Hij door de getuigen van Jezus nog een generatie lang aan hun behoud.

Het vervolg bij Mattheüs

Opmerkelijk is, dat alleen Mattheüs aan het pas besproken gebeuren nog enkele andere gebeurtenissen vastknoopt: een aardbeving (!), het scheuren van de rotsen, het opengaan van de graven en het opstaan en zich in de stad vertonen van vele ontslapen heiligen.

Zoals ook in de uitgaven van Nestle-Aland en van de United Bible Societies is aangegeven, herinneren die woorden over het opengaan van de graven en het opstaan van heiligen aan ... Ez. 37, 12 !! En daarmee lijkt dit gebeuren eens te meer te worden vastgesnoerd aan Op. 11, 11 en 20, 4.

Wat deze samenhang voor de exegese van Mt. 27, 52.53 aan consequenties meebrengt, daarover moet ik eerst eens goed nadenken. En ik hoop, dat anderen dat met mij willen doen.

Noten

1 Vgl. ook 1 Kon. 8, 10.

2 Dat is althans een *mogelijke* duiding van het woord 'naos' in deze tekst.

3 Opbouw, jrg. 19, blz. 354, kol. 3.

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Gelijke Behandeling?

2. Meerderheids- en Minderheidsgevoel

„Als Christenen de handen ineen slaan, is niets ons onmogelijk. Wij kunnen iedere wet of wetsontwerp dat ons goed lijkt aanvaard krijgen. En dat is precies wat we van plan zijn.”

Amerikaans Christelijk leider, rond 1980

In een tijdsspanne van maar tien jaar is de Morele Meerderheid van de jaren '80 geworden tot de vervolgte minderheid van de jaren '90. Het seizoen van Christen- pesten is kennelijk geopend.

Charles Colson, mei 1990

Onder de indruk

In het afgelopen nummer van 'Opbouw' ben ik begonnen met een serie overdenkingen over het geestelijk klimaat in ons land, nu het wetsvoorstel Gelijke Behandeling door onze Tweede Kamer is aangenomen. In dat vorige artikel maakte ik melding van een recent verschenen Amerikaans boek dat grote indruk op me heeft gemaakt, *No God but God*, geredigeerd door Os Guinness en John Seel. De ondertitel van dat boek *Geen God dan God is: Breken met de Afgoden van onze Tijd*. Het opmerkelijke is dat het hier gaat om afgoden *binnen* de evangelische kerken en niet om zulke afgoden erbuiten. Twee van zulke afgoden die uitvoerig worden gesproken zijn het 'meerderheidsgevoel' en 'minderheidsgevoel' onder de hoofdstuktitels 'Weemoed naar het verloren rijk' en 'Meer slachtoffer dan jij'. Zoals te verwachten is, gaat het daarbij om voorbeelden uit de Amerikaanse situatie, maar met de nodige voorzichtigheid is er ook voor onze situatie wat uit te leren.

'Jezus voor het hele volk'

Het eerstgenoemde hoofdstuk begint met een voorval op 29 april 1980. Toen werd in de Amerikaanse hoofdstad Washington DC een massale betoging gehouden onder de titel 'Washington voor Jezus'. Allerhande christelijke hoogwaardigheidsbekleders waren op die dag naar de hoofdstad gekomen en kondigden aan dat ze „de bedoeling hadden de geestelijke en ethische koers van het volk te veranderen”. Ze hadden speciaal de datum 29 april gekozen, omdat op die dag in 1607 een eerste groep van blanke kolonisten een kruis op Amerikaanse bodem had geplaatst en „dit volk voor God hadden opgeëist, als zijn instrument om het Evangelie aan alle volkeren te doen kennen.”

Na lange tijd van politiek isolement was de 'Moral Majority' aan de macht gekomen, de 'Morele Meerderheid', 'Christelijk Rechts'. Men eiste nu

'meerderheidsstatus' op: Amerika was van den beginne een Christelijke land geweest en dat moest zo blijven. Dat moest nu ook maar eens politiek en cultureel gestalte gaan krijgen, in andere abortuswetgeving, etc.

'Vervolging'

Het andere hoofdstuk begint met een dag in November 1990. In een plaats in de buurt van Boston zou die dag de eerste steen worden gelegd voor de bouw van een kerk. Al spoedig bleek dat de bewoners van de wijk allerm minst ingenomen waren met de bouw van die kerk: op diverse wijze lieten ze hun misnoegen blijken. Ze reden wat auto's klem en belden de politie dat het verkeer vast zat. Anderen verscheurden papier en klaagden luidkeels dat de komende kerkmensen de straat bevuilden. De voorganger werd formeel vervloekt. Een paar kerkleden werd in het gezicht gespuwd. De gemeente was verbijsterd en het incident haalde de pers, in het hele land. Op andere plaatsen in de VS is iets vergelijkbaars gebeurd, meestal in mildere vorm overigens.

Tussen deze twee gebeurtenissen wordt het betreffende thema aangesneden en de vraag gesteld: hebben we reden voor een 'meerderheids-' c.q. 'minderheidsgevoel'? De schrijvers menen dat noch voor het een noch voor het ander echt reden bestaat.

De achterliggende gevoelens en motieven worden nader bekeken. Met enige omzichtigheid kunnen wij, zoals gezegd, in ons land wellicht ook wat met de erbij geboden analyse; ons land heeft immers een eigen ontwikkeling doorgemaakt, die niet per se gelijk is aan of samenvalt met de Amerikaanse. Anderzijds is ook dit volk 'een natie onder God' geweest en is ze dat nu niet meer.

'Een christelijk land'?

Het eerste dat wordt opgemerkt is dat in de Verenigde Staten veel gelovigen in de vroege jaren '80 een accentsverschuiving meemaakten die men mogelijk zelf niet echt heeft onderkend.

„Wat begon met het besef van de bijdrage van het geloof aan de opbouw van ons land veranderde in een vals vertrouwen in de plaats die evangelicals zich in onze samenleving verworven hadden.() Hun status als pelgrims op zoek naar het hemelse rijk werd minder belangrijk dan hun status van burgers van een 'Christelijk Amerika'.(67) De ontwikkeling volgde het patroon van de meeste vormen van afgoderij: eerst kwam er een overmaat aan afhankelijkheid aan het verleden, toen werd het de basis voor ver-



trouwen, en tenslotte werd het christelijk verleden van dit volk een afgod die tot openbare trots en zelfbedrog leidde." De schrijvers leggen vervolgens het verband met de houding van Christus naar zijn Joodse volksgenoten die in hun Jood-zijn de diepste grond van hun zekerheid vonden. Ze wijzen op het woord van Christus, als Hij met de Samaritaanse vrouw spreekt die Hem vraagt waar God moet worden geëerd, op de Gerizim of in Jeruzalem? (Johannes 3:40) Jezus zegt haar dat de ware aanbidding niet te maken heeft met een plaats, maar met een Persoon. Waarachtige aanbidding, zegt Hij, heeft niet te maken met aanhankelijkheid aan de positie van welk volk dan ook, maar met een houding van het hart. In die visie van de Here Jezus ligt de verandering van respons op zijn woord besloten, het verschil tussen het 'Hosanna' van de ene week en het 'kruisig Hem' van de week erop...

'Het verlangen naar dwang'

Schrijver John Seel merkt op dat het meest verontrustende van het 'meerderheidsgevoel' het verborgen verlangen is om de Eer van God binnen een volk af te dwingen! Er zit een latente wens in om onze wil als meerderheid aan een heel volk op te leggen. We wijzen naar het (mogelijk nooit bestaan hebbende) verleden waarin ook het hele volk Gods wil wenste te volgen! Er wordt dan gewezen op het kwalijke heden en de konklusie ligt voor de hand: naar dat verleden moeten we terug. Dat kan en dat moet en het zal, *op basis van onze superieure aantallen!* En daar zit hem nu net de kneep. Wij verdienen de macht!

Maar zodra je dat zegt, begeef je je op het pad van diktatuur! Dan ontwikkel je een diep verlangen naar de een of andere vorm van geestelijke diktatuur... Dan is maar de vraag of er in Staphorst of Nunspeet fundamenteel andere 'ayatolla's' zouden opstaan dan in Islamitische landen. Zouden ayatolla's in Yerseke anders zijn dan in Iran?, om nog maar eens een onterechte vergelijking te maken. (We hebben het hier dus niet over de inhoud van hun geloof, die stellig aanmerkelijk zal verschillen, maar over hun verlangen naar macht, hun wens om aan het hele volk hun wil op te leggen.) Daar ligt het meest verontrustende element van 'Christelijk Rechts' in Amerika, zeggen de schrijvers. En juist dit element is ook niet meer houdbaar; het is het zelfs nooit geweest. Ons verlangen naar Macht is zeggend ietwat verdacht. Ik heb het in ons land ook wel eens gehoord, dat iemand zei: Ik zou zo graag willen dat we als Christenen in dit land de meerderheid hadden! Hij zei nog net niet: 'de macht hadden', maar het lag er dicht bij. En stel je eens voor dat we die macht hadden, wat dan? Moesten dan alle 'heidenen' zich verplicht bij onze kerken melden? Was dat dan het moment om de tekst toe te passen: Dwing ze om in te gaan? Gaat het dan

om het prediken van het Woord, 'gelegen of ongelegen'? Op dit punt moeten we ook zelf nadenken: wat zouden we dan het liefste in dit volk zien gebeuren? En met welke middelen zouden we dat doel willen nastreven?

Argumenten?

Nog een argument. 'Wij waren hier het eerst; dit is een Christelijk land.' Is dat een waar en is het een juist argument? Is het een argument dat voor Gods aangezicht kan staan? Is het niet eerst een vertrouwen in onze status, onze historisch verwortelde status, dan onze status in Christus? Is het niet een vertrouwen op een beeld van het verleden dat zelfs nooit zo bestaan heeft? Zou er ten derde niet een kant aan zitten die zich niet verdraagt met een zekere 'vrijheid' die Christus aan ieder gunt om Hem ook weer te laten vallen? '„ij wilt toch ook niet heengaan?"' (Johannes 6:67) is een vraag aan de discipelen die niet zo gemakkelijk te verbinden is met ons diep-ervaren verlangen naar een bepaald soort 'christelijke samenleving'. 'Wij waren hier het eerst' is ook om minstens een andere reden een uiterst griezelige fundering. Zeggen we dat ook in zendingslanden? Is de dominante cultuur of religie argument om dus maar niet te gaan vertellen Wie Christus is? In dat geval is onze God te klein, te zeer verbonden aan een westerse cultuur en historie.



Niet alleen de toekomst

Onder deze titel schreef enige tijd geleden Bas Buchner, redacteur van het gereformeerd jongerenblad 'KIVI-VE', een artikel in de 'VARIANT' van het N.D. waarin hij nader ingaat op de plaats van de jongeren in de kerk. Wij citeren daaruit het volgende:

Wanneer je ideeën serieus worden genomen

„De tijden veranderen. (...) Noach – en hij alleen – moest een ark bouwen. Abraham – heel wat anders – moest uit zijn land wegtrekken, Israël – in een totaal andere situatie – moest dwars door een zee en mijn opa moest zich Vrijmaken. De één kon de ander niet imiteren, al staan we aan het ene front." (ds. C. Bijl)

Je zou de kerk met een echt gebouw kunnen vergelijken, waar je als jon-

gere doorheen loopt. Het gebouw lijkt af: alles is al geregeld en ingedeeld. De meeste 'meubels' staan er voor je gevoel al eeuwen. Het komt allemaal zo massief over, dat je je afvraagt of je nog ergens een steentje kan bijdragen. Dan krijg je weleens de neiging om tegen muurtjes te duwen of te schoppen. Om te kijken of het dragende muren zijn, of muurtjes die er alleen voor het gemak staan. Als dat laatste het geval is, en daar zijn jongeren nogal gevoelig voor, dan is kritiek soms meer dan terecht. Dan kan kritiek van jongeren voor een frisse wind zorgen, voor openheid en ruimte.

Nu krijg je als jongere vaak het idee, dat je kritiek alleen maar als lastig – en zelfs soms als gevaarlijk – wordt gezien. Of dat je wel vragen mag hebben, als je de antwoorden maar accepteert. Toch kun je ook kritiek van jongeren goed gebruiken in de kerk, want ze hebben vaak een frisse kijk. Die kun je gebruiken als spiegel waarin je jezelf als kerk bekijkt. Jongeren kunnen een scherp oog hebben voor bepaalde gevaren die de kerk bedreigen. Daarbij moet duidelijk zijn dat kritiek op de kerk geen kritiek op Christus is. De kerk is niet perfect; kijk maar naar de kritiek van Paulus en Christus op bepaalde gemeenten. Juist als de kerk je lief is, kijk je kritisch naar hoe zij is en overkomt. Van de kant van de ouderen is het daarom belangrijk niet meteen in de verdediging te gaan, maar goed te luisteren. Ga eens aan de slag met goede ideeën, of doe wat als de kritiek terecht is.

Het valt bij gesprekken met kerkera-den op dat ze het met ideeën van jongeren over de invulling van de kerk-(dienst) soms best eens zijn, maar toch niet tot daden komen omdat ze bang zijn voor onrust in de gemeente. 'De gemeente is er nog niet aan toe' is dan het argument. Wanneer je als jongere steeds maar met dit argument wordt geconfronteerd, raak je gefrustreerd. En apathisch tegenover wat er in de kerk gebeurt. Misschien is een deel van de gemeente niet aan bepaalde veranderingen toe, maar er is ook een deel dat ze juist wel nodig heeft.

Nu mag je van jongeren best geduld vragen op dit gebied, maar daar moet tegenover staan dat je als kerkeraad aan het werk gaat richting de 'bezwaarde' groep. En af en toe de durf toont door doortastend te zijn. Anders krijg je als jongere het idee dat je er niet helemaal bij hoort in de kerk en wordt de neiging tot 'buiten spelen' steeds groter.

Enkele weken geleden preekte ik ergens in Nederland en ontmoette na de dienst een mij bekende broeder, die in verband met allerlei vernieuwingen in de kerk plotseling de opmerking maakte: „Dominee, God moderniseert niet.” Ik schrok. Want de beste man was op dat moment bezig God voor zijn konservatistisch karretje te span-



nen. Ik heb op zijn woorden niet gereageerd. Na de kerkdienst heb ik eigenlijk weinig of helemaal geen behoefte aan allerlei gesprekken waarin ik mijn visie t.a.v. bepaalde cruciale punten in het leven van de gemeente moet kenbaar maken. Maar later dacht ik: Zou die broeder thuis alles bij het oude gelaten hebben? Is hij in geen enkel opzicht met zijn tijd meegegaan? De vraag stellen is haar beantwoorden. Ik wil maar zeggen, dat je met dergelijke boude uitspraken uitermate voorzichtig moet zijn, zeker als je meent daarbij de Naam van de HERE God te moeten noemen. En zo kan je tevens de jeugd van je vervreemden. Want geen enkele vernieuwing in de kerk staat dan meer ter discussie. Wij moeten ons niet verbeelden, dat wij allemaal zo goed weten wat God wil en niet wil als het gaat om zaken, die niet het hart van het evangelie raken. Als je in het gesprek in liefde voor elkaar en elkaars argumenten openstaat, zal er geen bloed uitlopen. Want dan blijf je op elkaar betrokken door de werking van de Heilige Geest!

Enschede

O. Mooiweer

Rechtzetting

In het verslag van de promotie van ds. A. van der Dussen ('Opbouw', 12 maart 1993) werd vermeld dat dr. Van der Dussen de eerste Nederlands Gereformeerde predikant is die zich doctor in de godgeleerdheid mag noemen. Dit is niet juist. Een paar jaar eerder (1990) promoveerde ds. B. Wielenga (zending van de kerk van Kampen) in Zuid-Afrika aan de Unisa op een dissertatie met als titel: Volk van het land als missiologisch model. Met excuses aan dr. Wielenga dat ik verzuimd heb om over onze universitaire landsgrenzen heen te kijken. Er zat nog een andere fout in het verslag (haastige spoed bij de verslaglegging is dus niet altijd goed...). Niet Prof. K. Veenhof, maar Prof. J. Veenhof was een van de 2 promotoren bij de promotie van ds. Van der Dussen.

H. Algra

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

'Redt een Kind' jubileert

Na het verhaal over het ontstaan van Stichting 'Redt een Kind' deze keer een kort verhaal over de dagelijks werkwijze op het kantoor. Daarvoor heb ik een gesprek gehad met de heer Albert Hengelaar, die op het kantoor, dat sinds een jaar in Ommen staat, verantwoordelijk is voor een groot stuk administratie. Ook sprak ik met de heer Koen van Vondel, een van de vrijwilligers op 't kantoor dat in Eck en Wiel is aangehouden.

Het blijkt dat er door 'Redt een Kind' ongeveer 9500 kinderen worden ondersteund. „Daarvan worden er 9000 gesponsord”, vertelt de heer Hengelaar. „Vijfhonderd kinderen zijn (nog) niet gesponsord en worden voorlopig uit het algemene fonds gesteund, terwijl naar 'adoptie-ouders' wordt uitgezien.” „Wat voor kinderen zijn dat meestal?”, wil ik weten. „'t Zijn kinderen uit India, Kenia, Oeganda en Ethiopie, maar ook uit Tanzania, Zuid-Afrika en Birma. Dat laatste werk is weinig bekend, maar er is veel behoefte ook aan steun voor kinderen uit dat land, waar veel aan de hand is. We hebben er twintig kinderen, in een land waar geregeld kinderen worden vermoord.”

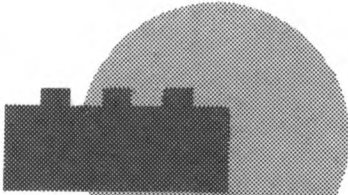
Er blijken ook andere manieren om te beschrijven wat er in de diverse gebieden gebeurt. Er zijn 82 huizen, weet de heer Hengelaar me te melden. „In nog twaalf centra krijgen zo'n 1500 kinderen aanvullende hulp. In een bepaald dorp is er een sociaal werker, die de kinderen naar school laat gaan, hun op het punt van hygiëne hulp biedt en Bijbelonderwijs geeft. En 's avonds gaan de kinderen weer naar hun eigen huis.”

Het gaat om kinderen die hun ouders verloren hebben, echte weeskinderen zijn, maar ook kinderen die ongewenst zijn, of verlaten, die uit een a-sociaal milieu komen of ver van de bewoonde wereld wonen.

In de ruim twaalf jaar dat Hengelaar voor de Stichting werkt, heeft hij het werk zien toenemen. „Er zit een zekere groei in de fondswerving; ieder jaar komt er een paar ton bij. Op dit moment wordt er bijna zeveneneenhalf miljoen gulden per jaar bijeengebracht.” Waarbij ik, ook vanuit eigen aanschouwen, weet hoe zuinig er met het geld wordt omgesprongen. Nog geen 3% van het geschonken geld blijft aan 'overhead-kosten' in ons land achter! Dat is onvoorstelbaar laag; er zijn instanties, ook Christelijke clubs, waar 25 tot 30% van de inkomsten aan salarissen en kantoorkosten etc. opgaat. „En er is, anders dan bij sommige collega-organisaties, bij ons ook geen suppletie van de kant van de overheid”, verneem ik. „We brengen het helemaal zelf op.”

Dat dat zo goedkoop kan is voor een deel te danken aan de belangeloze hulp van een aantal vrijwilligers. Een ervan is de heer Van Vondel uit Veenendaal, die dit werk al weer acht jaar doet, vijf dagen in de week. Op een bepaald moment werd hij arbeidsongeschikt en is hij zijn tijd op deze manier gaan vullen. Hij brengt veel tijd achter de computer door. „Iedere sponsor heeft een eigen bestand, waarin we aangeven wanneer er betaald is en wie 'zijn/haar' kind is; pas aan het einde van het jaar wordt duidelijk of al het benodigde geld ook is binnengekomen; omdat er zoveel zo belangeloos wordt gegeven, wachten we normaliter ook een hele poos, als er sprake mocht zijn van achterstalligheid. Er wordt niet meteen 'werk van gemaakt', als de bijdragen achterblijven.” Tegelijk blijkt hoe ook hij onder de indruk is van de offerbereidheid van de gevers. „Mensen gaan toch vaak voor zo'n 15 jaar verplichtingen aan. Stel je voor dat een kind drie of vier jaar oud is, en blijft tot ongeveer zijn twintigste, dan weet je hoe lange termijn steun door de meeste sponsors wordt geboden.” Daaruit spreekt een grote mate van trouw, daarover zijn Hengelaar en van Vondel het eens. Dat is heel bijzonder, temeer omdat lang niet alle sponsors heel bemiddeld zijn. In de loop van die tijd geven mensen toch wel zo'n 12.000 tot 13.000 gulden, wordt snel berekend. Er is voor allerlei projecten veel geld nodig, dat weten we, maar ook voor dit werk blijkt de steun er steeds weer te zijn. „De mensen geven toch maar steeds!”, wordt opgemerkt. De 'aanhang' zit overigens vooral in onze Nederlands Gereformeerde Kerken, bij de Vrijgemaakten en bij de Christelijke Gereformeerden. Zo is het 'van den beginne' ook wel geweest, begrijp ik. „Het is steeds de bedoeling geweest om goedkoop te werken; het is een soort hobby geworden”, zegt Van Vondel. „Hoe goedkoper we kunnen werken, hoe leuker men het vindt. Het feit dat we nu vijftig jaar bestaan is ook wel een teken dat men ons in onze werkwijze 'zuiver' acht. En verder is het natuurlijk een zaak van Gods zegen geweest.”

Er zijn uiteraard ook wel eens legaten en ook zijn er wel mensen die een groot bedrag hebben uitstaan en de Stichting steunen door de opbrengst van de rente af te staan. „Kijk nu vandaag”, zegt de heer Van Vondel, „het is weer het begin van een maand; ik had vandaag een erg dikke enveloppe met zo'n 1100 overboekingen, veelal automatische afschrijvingen.” Dat brengt dus weer veel werk aan de winkel, maar ook het besef dat er continuïteit is, zowel in de vraag daar, als in de steun hier. En dat dus nu al 25 jaar. Waarvan akte.

Voor de kinderen

Jeannette Westerkamp-Stegeman

Post uit Rwanda

Emmanuel wordt echt boos

Weet je nog het verhaaltje van de vorige keer? Hoe de mensen jaloers waren op Emmanuel, hoe ze niet uit konden staan dat Emmanuel anders leefde dan zij, zonder dronken te worden en ruzie te maken? Vandaag ga ik jullie vertellen hoe het op een keertje helemaal mis liep.

Het was nog heel vroeg in de morgen. De zon was net op maar lange slierten mist hingen nog over het veld. Emmanuel was opgestaan om naar de w.c. te gaan. Bij de meeste Rwandese huizen is de w.c. een kleine hut buiten het huis. In de hut is een groot gat in de grond met aan beide kanten van het gat plankjes of stenen om op te staan. Vaak zijn dat mooie w.c.'s. Als het gat diep genoeg is gaat het niet vies ruiken. De w.c.-hut staat net als de kookhut en de stal voor de koe achter het huis en om al die verschillende kleine gebouwtjes heen groeit een hoge heg met één opening om door naar binnen en naar buiten te gaan. Emmanuel rekte zich eens uit en liep naar de opening. Daarachter lag zijn veld. Hij had er samen met zijn vrouw al hard op gewerkt want het was bijna zaaitijd. Het meeste werk deed zijn vrouw maar het ompitten van de droge grond is een zwaar karwei, dat deden ze samen. Emmanuel had bovendien een paar arme mannen uit de buurt geld gegeven om ook wat mee te helpen. Zo ging het snel. Het was een mooi stuk land. Straks konden de bomen en aardappels en mais weer opschieten, dan zou de donkere aarde mooi lichtgroen worden. Maar wat was dat nou? Emmanuel keek nog eens goed. Er waren twee mannen bezig in de verte bij de grens van het land van Emmanuel. Je kon precies zien waar zijn land ophield en dat van zijn oom begon want daar stonden bomen. Die bomen waren weg. Wat was dat nou? Ze lagen op de grond.

En de twee mannen waren bezig nieuwe bomen te planten, maar niet op dezelfde plek. Nee, zodat de akker van Emmanuel kleiner werd en de aangrenzende akker groter. Emmanuel voelde een vreemde steek door zijn maag en een nare smaak in zijn mond, zo schrok hij. Hij stapte zijn huis in, trok kleren aan en stapte op de man-

nen af. Ze schrokken verschrikkelijk. In de nevel hadden ze Emmanuel niet aan zien komen en zijn blote voeten op de zachte aarde hadden geen enkel geluid gemaakt. Ze hadden gedacht dat Emmanuel nog wel zou slapen. Ze voelden zich natuurlijk betrap en toen deden ze iets wat veel mensen (en ook kinderen) doen als ze betrap worden bij iets wat ze niet mogen: ze werden vreselijk boos... op Emmanuel. Ze begonnen te schelden en te tieren. „Jij akelige rijke!“ brulde Emmanuel oom „Jij bent helemaal niet iemand van ons. Je bent de zoon van mijn broer maar dat ben je eigenlijk niet. Je bent eigenlijk een blanke, met je fiets en je geld en je nette manieren. Je hebt een hekel aan ons allemaal, zelfs aan je eigen vader. En nu gun je je eigen oom niet eens een klein stukje meer land, jij akelige hebbert. Je wilt maar liever dat we allemaal dood gaan. Nou, wij zouden wel willen dat jij dood ging, dan verdeelden we al je spullen dan...“ Emmanuel stond heel stil te luisteren. Zijn handen balden zich tot vuisten, al zijn spieren werden stijf, er kwam zweet op zijn gezicht. Zijn oom zag het wel „Nou“, tergde die „wat heb je daarop te zeggen rijk pestventje?“ Emmanuel kon niks zeggen, zijn keel leek wel dichtgeschroefd. De oom deed een stap dichterbij en greep Emmanuel bij de kraag van zijn bloes. „Maak nou maar dat je weg komt.“ gromde hij „Van mijn land af!“ En dat was net te veel voor Emmanuel. Opeens kon hij het niet meer verdragen. Hij rukte zich los en gaf zijn oom een duw. De ogen van de man begonnen te schitteren. „Hé ik dacht dat jij nooit ruzie maakte, dat jij zo vroom was“. Hij gaf Emmanuel ook een duw. De andere man bemoeide zich er nu ook mee. Eindelijk een echte ruzie, eindelijk een echt gevecht, met zijn tweeën waren ze natuurlijk sterker. Emmanuel sloeg en graaide als een gek om zich heen. Opeens zag hij de zware schop waarmee de mannen gaten hadden gegraven. Hij dook, greep de schop en sloeg ermee in het rond. Het kon hem niks meer schelen, hij was zo boos, zo bang ook. Hier een klap, daar een klap. „Emmanuel Emmanuel“. Opeens klonk een stem door al die boosheid heen. Er kwamen mannen aanrennen. Eén greep Emmanuel beet, een ander de oom en weer een ander de helper van de oom. „Hou op, hou op“ riepen ze. Meteen was alle woede uit Emmanuel weg. Zijn oom stond te razen en te tieren maar Emmanuel was alleen maar vreselijk moe en vreselijk verdrietig.

Het was net een nare droom. Hij kon niet geloven dat het allemaal echt was. Maar zijn oom, die was zo echt als wat. Als de andere mannen hem niet hadden vastgehouden dan was hij Emmanuel zo weer aangevlogen, dat was duidelijk. En de vriend van de oom... Emmanuel keek naar de man met grote ogen. Lieve help, wat had hij gedaan?! De man had zich op de grond laten vallen en kreunde en jammerde luidkeels. Met zijn handen hield

hij zijn hoofd vast, en langzaam maar zeker werden die handen nat van het bloed. De mannen die te hulp waren geschoten probeerden te helpen. „Mijn hoofd, kermde de gewonde, en mijn arm. Au, mijn arm, die is vast kapot! Ik bloed dood en mijn arm is kapot.“ „Kalm maar, kalm maar“ susten de mensen. Het werden er al meer al meer, uit alle huizen kwamen de burens tevoorschijn. Ze keken verbaasd en nieuwsgierig. „Dat heeft Emmanuel gedaan, die lelijke Emmanuel. Zien jullie wel dat hij ons probeert te doden!“ brulde de oom. Ja, de mensen knikten, daar was Thierry ook al. „Oeioeioei, schreeuwde hij, ik had gelijk om jullie te waarschuwen voor Emmanuel hè. Kijk nu toch eens!“ Al meer boze ogen keken Emmanuel aan. „Ze hebben gelijk“ dacht Emmanuel. „Ze hebben gelijk, ik heb iets vreselijks gedaan. O, wat nu?“ Zijn benen leken wel van klei, zo zwaar en zo slap. Opeens voelde hij een hand op zijn schouder. Met een ruk draaide hij zich om. Goddank, het was Pierre, een vriend van Emmanuel. „Ga maar naar je werk“ zei Pierre zachtjes. „Je kunt hier toch niks meer doen. Ga maar gauw weg, mijn vrouw is er ook, die blijft bij jouw vrouw vandaag. Kom, ga je fiets pakken en ga naar je werk“. „Nee, schreeuwde oom, blijf hier. We zullen hem leren.“ „Bringen jullie de gewonde maar naar de kliniek, suste Pierre en dan ga je maar naar de rechter. We weten allemaal dat we niet zelf mogen straffen. Ga maar naar de rechter of naar de burgemeester, of naar de president.“ De mensen keken elkaar verward aan. Ja, daar zat wat in. Pierre liep met Emmanuel mee naar zijn huis, met nog steeds een hand op zijn schouder. „Alles is mis gegaan, zuchtte Emmanuel, alles. Ik heb me niet gedragen als een kind van God.“ „Luister, zei Pierre, Jij bent wel een kind van God, maar ook die maken soms fouten. Zorg nu dat je een kind van God blijft, doe niet meer domme dingen maar vraag God om wijsheid.“ Dat was haast een preek, en Emmanuel luisterde zo goed dat hij alle woorden van buiten wist zodra Pierre ophield met praten. Ze baden nog samen en toen ging Emmanuel op weg naar zijn werk in de stad. En de hele weg dacht hij na en bad en dacht. Zelf zou hij hier niet uitkomen. Nu had iedereen echt een hekel aan hem. Misschien kwam hij wel in de gevangenis. „Vraag God om wijsheid“ hoorde hij dan weer de woorden van Pierre. En dat deed hij dan.

Dit verhaal, dat echt gebeurd is, is eigenlijk nog lang niet af. Na die ellendige morgen waarop Emmanuel zijn geduld verloor volgden een paar ellendige dagen met boze mensen, gemene leugens en valse plannetjes om Emmanuel het leven zuur te maken. Toen ik het allemaal opschreef werd het een veel te lang en helemaal niet leuk verhaal. Daarom vertel ik alleen nog maar hoe het uiteindelijk afliep:



Na een week riep de raadsman van het dorp alle mannen bij elkaar voor een vergadering. Iedereen mocht zeggen wat hij dacht van Emmanuel en van wat hij gedaan had en Emmanuel mocht zich verdedigen. En toen ze daar zo zaten allemaal, in een kring en niemand kon meer iets tegen een ander zeggen zonder dat iedereen het hoorde, toen bleef er eigenlijk niet meer zoveel over van het verhaal over die slechte Emmanuel. „Ik denk, zei de raadsman, dat jullie het weer goed moeten maken. Emmanuel heeft al geld betaald voor het ziekenhuis. De gewonde is genezen. Emmanuel heeft om vergeving gevraagd, ik denk dat de andere mannen nu om vergeving moeten vragen omdat ze Emmanuels land wilden stelen." Er viel een lange stilte. Thierry keek om zich heen. Zou iemand protesteren? Nee. Emmanuels oom stond langzaam op en gaf zijn neef een hand, zijn helper stond ook op. En zo kwam het toch nog goed. Thierry mopperde nog wat, maar voorlopig zou er niet meer kwaad gesproken worden over Emmanuel. Zijn vrouw was heel verbaasd toen hij later vertelde hoe het gegaan was. „Ik kan het niet geloven, zei ze, ik had gedacht dat de jaloezie zou winnen, jij niet?" Emmanuel haalde zijn schouders op en lachte. „Ik heb niks gedacht, ik heb alleen maar gebeden, zei hij toen, en nu heb ik een heleboel te danken. En weet je wat... zondag geven we een feest. Ik koop vlees en flesjes drinken en we nodigen de burens uit en oom en tante en iedereen die er wat mee te maken had." En zo gebeurde het.

G. Wijkhuizen-van Vuuren, Den Helder

Puzzelhoekje

Tot slot van de joodse feesten wil ik het hebben over een feest dat wordt beschreven in het boek Esther. Nadat de vorige koningin Wasti had geweigerd te komen toen koning Ahasveros haar riep werd ze verstoten en werden er nieuwe bruiden gezocht voor de koning waaronder Esther. Als haar oom hoort van een aanslag die gedaan zal worden op de joden om ze uit te roeien weet Esther dit te voorkomen door de koning in te lichten. Hieronder vind je enkele namen of omschrijvingen die bij een omschrijving of naam uit de volgende kolom horen. In de tweede rij staat er een letter achter. Heb je de juiste combinatie gevonden heb je ook de naam van het feest.

Esther	– burcht Susan	S
Mordechai	– verstoten koningin	T
Perzie	– koning van Babel	M
Haman	– bewaker van de vrouwen	F
Ahasveros	– Hadassa	P
Hegai	– Zegelring	E
Niet te herroepen geschrift	– Medie	R
Scepter	– Oom Esther	U
Joden	– Jodenhater	I
Wasti	– niet ter dood brengen	E

De tekst van de paaspuzzel was: „Hij is hier niet, want Hij is opgewekt gelijk Hij gezegd heeft" (Mattheüs 28:6).



Van huis uit

Ytje Veeffkind-Eenkhorn, Krommenie

In dat huis daar woont een vrouw

1. Telefoon

„Mam, telefoon voor u", roept een van de kinderen.

Ik neem de hoorn op en zeg argeloos mijn naam. Een vrolijke stem zegt:

„Met Gerda! Meid, dat ik je stem toch weer hoor. Ik had je jaren geleden al willen bellen, maar ik hoorde dat je dood was."

Nou, dat valt even rauw op m'n dak!

„Kind, ik run nog een hele huishouding", roep ik zo levendig mogelijk.

„Ja, dat heb ik pas dit weekend gehoord van oud-gemeenteleden van jullie. Hoe is het met jou en Koos en Cootje? En ik hoorde dat je nog meer kinderen hebt gekregen. Vertel me gauw eens..."

Na een dik half uur hebben we in grote lijnen ruim 25 jaar bijgepraat.

Gerda, mijn vriendin uit onze eerste gemeente. Ze was geen lid bij ons, ze hoorde bij de grote Gereformeerde Kerk.

Ik had goede contacten in de eigen gemeente, ook met leeftijdsgenoten. Maar ik was en bleef de dominees. In die tijd viel daar niet aan te tornen. Je werd niet bij je voornaam genoemd. Ik heb dat wel eens geprobeerd. De jonge vrouw, die in onze vakantie veertien dagen op Cootje paste, vond het een hele eer om voor het domineesjongetje te mogen zorgen. Maar toen ik zei: „Zeg maar Ytje", antwoordde ze: „Nee, mevrouw, dat hoort niet zo."

Maar Gerda noemde ons onbekommerd Koos en Ytje. Voor haar waren wij doodgewone lui – wat wij natuurlijk ook zijn.

Van de problemen die wij in de gemeente hadden, wisten zij en haar man niets. Ze merkten wel dat het niet gemakkelijk was.

„We hebben zo'n enig spel gekocht", zei ze eens tegen me. „Moeten jullie ook kopen. Als Koos dan een moeilijke vergadering heeft gehad, zet jij dat spel vast klaar. En dan doe je dat een uurtje. Dat is ontspannend!"

Ik heb die raad opgevolgd en inder-

daad: het werkte. Na huisbezoek of vergadering zaten wij bij de kachel het spannende detective-spel te spelen.

We kregen bijna gelijktijdig ons eerste kind. Cootje was 2½ toen wij verhuisden. Ook zij gingen uit het dorp weg. We kregen nog een keer een geboortekaartje, maar daar is het toen bij gebleven.

Nu, na 25 jaar, roept de stem van Gerda zoveel herinneringen bij me op.

Ik denk aan alle andere contacten die we hadden buiten de gemeente. Toch wel uniek voor die tijd en in die kerk. Maar ook heel belangrijk voor onszelf. Al die mensen hebben ons op de been gehouden in moeilijke dagen. Net zoals veel van onze eigen gemeenteleden dit natuurlijk ook deden. Gerda, het is alsof je me opbelde uit een ver verleden. Door jouw telefoontje ga ik in gedachten terug in de tijd...

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

- 24 apr. Jaarvergadering persvereniging Opbouw; spreker: dr. A. van der Dussen
- 6 mei Vrouwenkontaktdag te Kampen
- 13 mei Predikantenkonferentie te Apeldoorn
- 15 mei Jaarvergadering Steun Oost Soemba in de Eenhoorn te Amersfoort: 13.30 uur
- 15 mei Uiterste datum voor inzending van stukken bestemd voor de Landelijke Vergadering 1994 bij de Voorbereidingscommissie te Apeldoorn (J.M. Wentink, Kam. Onnesstr. 5, 7316 LM Apeldoorn)
- 18 mei Voorjaarsvergadering S.E.V.; 19.30 te Utrecht
- 20 mei N.G.J. Jeugddag te Harderwijk
- 8-10 okt. N.G.J. Bijbelstudieweekend
- 6 nov. Landelijke ouderlingenkongferentie
- 19-21 nov. N.G.J. Bijbelstudieweekend

1994

- 12 mrt. Landelijke Vergadering Apeldoorn.

Rectificatie

In het artikel van ds. Postma, Psalm 65, in Opbouw van 12 maart (nr. 6, pag. 102/103) staan een paar drukfouten. Pag. 102, derde kolom: 'meren' moet zijn 'neren'; Pag. 103, noot 12: 'T.s.U.' moet zijn: 'T. en U.'




Boekbespreking

Opwekking, vroeger en nu

Een eeuw na de grote 'opwekking' van 1858/1859, eerst in de Verenigde Staten, daarna in N. Ierland en Wales, heeft de bekende Londense prediker D. Martyn Lloyd Jones in Westminster Chapel een serie preken gehouden over de achtergronden van en de voorwaarden voor een geestelijke opwekking. Twee jaar voor zijn dood in 1988, zijn deze preken uitgegeven onder de titel: *REVIVAL, can we make it happen?* Opwekking: kunnen wij die maken? Deze preken zijn nu in een Nederlandse vertaling uitgegeven onder de titel: *TOON MIJ NU UW HEERLIJKHEID*, met als ondertitel: *Over de noodzaak van opwekking*. Het is jammer dat deze ondertitel niet is bewaard gebleven. Die haakt immers messcherp in op het tweede doel van de prediker. Zijn eerste doel is de gemeente te dringen tot gebed om een nieuwe opwekking (een nieuwe openbaring van Gods heerlijkheid). Maar Lloyd Jones' tweede belang is te laten zien, dat wij mensen zo'n revival niet kunnen maken. Telkens maant hij zijn hoorders het oor niet te lenen aan de ideeën van de Amerikaan Finney (ook in Lloyd Jones' boek over de Puriteinen). Hij verwijt deze opwekkingsprediker ondiepte in zonde-en-genade-kennis en maakbaarheid van de 'opwekking'. Finney praat en denkt als een jurist, zegt Lloyd Jones. Als je dit en dat maar organiseert (een grote evangelisatie-campagne b.v.) dan ben je zeker van het resultaat! Opwekkingen kun je plannen, aldus Finney. Lloyd Jones gruwelt van die gedachte. Een echte opwekking – zegt hij – komt alleen van boven, ten tijde dat de Here Zich ontfermt. Meestal begint zo'n opwekking heel klein, bij een onopvallende man of vrouw, die in het geheel niet in de gaten heeft dat de Here bezig is iets groots met haar of hem te doen. Lloyd Jones denkt dan aan figuren als Pietje Baltus bij ons, de eenvoudige vrouw, die zo'n grote invloed heeft gehad op de bekering van Abraham Kuyper. Via zo'n 'kleine' in Gods rijk, behaagt het de Here dan te komen tot een uitstorting van wonderbare en soevereine genade over een volk, dat Zijn wegen had verlaten. Lo Ammi wordt weer Ammi. Waarom? Omdat de Here daar plezier in heeft!! Daarom en nergens anders om!

Als dit vast staat, komt de vraag op, of we dan gedoemd zijn tot machteloos afwachten. Lloyd Jones' antwoord is: Neen, we kunnen preken. We kunnen

preken over zondenood en over heerlijke bewijzen van Gods genadig komen in het verleden en zo kunnen we het verlangen en gebed van de gemeente wakker roepen dat uitmondt in de bede: *Och dat Gij de hemelen scheurdet, dat Gij nederkwaamt*. Over dit gebed uit de diepte (Jes. 64, 1) gaat de slotpreek van de serie van 24, die samen dit boek uitmaken.

Preek-technisch zijn Lloyd Jones' preken over het Oude Testament dikwijls niet zo interessant. Tenminste die uit het Oude Testament niet. Er zit vaak weinig exegese achter. Hij maakt vrijmoedig gebruik van de kapstokmethode. Een dikke 'brochure' over de zonden en hardnekkigheden van de kerk wordt hoofdstuk na hoofdstuk geparkeerd onder de kapstok van één tekst. Zo preekt hij zes keer over Gen. 26, 17 en 18. Daar wordt verteld dat Izak de waterputten opgroef, die zijn vader gegraven had en die de Filistijnen na Abrahams dood hadden dichtgestopt. De toepassing is: wij moeten de rommel die wij of anderen in Gods bronnen gestopt hebben, weghalen, anders kan er geen opwekking komen. Maar wie de moeite neemt deze 'brochure' door te nemen wordt getroffen door de bijna chirurgisch-scherpe analyse van de zondenood van de christenheid van vandaag. B.v. die van de 'dode orthodoxie' (preek no. 7). Daar ligt de kracht van Lloyd Jones en daarom is zijn werk voor ons naar mijn mening waardevol.

De serie die hij voor zijn Londense gemeente hield, doorloopt in feite drie stadia: ellende, verlossing en gebed (staat bij ons in het stuk der dankbaarheid). In de tweede groep preken laat hij zien hoe de Here vroeger in genade weerkeerde tot Zijn volk. Als de Here zich b.v. na de zonde met het gouden kalf heeft laten verbidden en in majesteit tot Zijn volk weerkomt, mag Mozes iets van Gods heerlijkheid zien (Ex. 33 en 34). Daarbij zet de Here hem in de rotsholte en bedekt Hij hem met Zijn hand, anders zou Mozes gestorven zijn. Kijk dat is wat anders dan een bekering die wij mensen organiseren via een campagne! Bij echte revivals is het voorgekomen dat mensen bij de openbaring van Gods heerlijkheid, tegen de grond sloegen en even buiten kennis raakten. Zoiets organiser je niet! Weliswaar moeten we niet teveel op die buitengewone uitingen van Gods komen tot Zijn volk letten. Meestal gaat het daarbij 'gewoner' toe. Maar dat neemt niet weg dat de gemeente ook bij dat 'gewonere' komen van de Here, verpletterd wordt door besef van zonde, schuld en onwaardigheid, om daarna te komen tot momenten van overlopende dank, lofzegging en aanbidding.

Wat het derde deel van de prekenserie betreft: daarin ligt de nadruk op veroetmoediging en gebed om de wederkeer des Heren tot Zijn verlaten en getuchtigde volk. Pas in dat deel las ik enkele preken (over Jes. 62-64) waarvan ik dacht: op die manier wil ik ook zelf graag eens een preek maken over

deze tekst. Dat kan heel gemakkelijk. Lloyd Jones is zo apart en onze situatie is zo anders, dat een eigen verwerking geen probleem vormt. Voor ons, vrijgemaakten van na 1944, is een vergelijking met de zgn. doorgaande reformatie van belang.

Wat de één teveel heeft, heeft de ander te weinig. Wij vrijgemaakt gereformeerden hadden een teveel aan organisatie. Ietwat gechargeerd: alles wat buiten de G-organisaties lag, was voor ons buiten kennis. Lloyd Jones wijst – als het om wederkeer gaat – elke organisatie af. Het gaat om de diepe kennis van verlorenheid en schuld en om Gods genadige komen tot ons. Die voltrekken zich alleen door Het Woord. Dat Woord drijft tot boete, berouw en bekering. Bij dat laatste denkt Lloyd Jones vooral aan zedelijke omkeer en verlossing van drankverslaving, onthucht, onbarmhartigheid e.d. De diepte-dimensie van berouw en de bekering tot barmhartigheid hebben in onze kringen soms pijnlijk ontbroken. Als je maar de goeie keus deed ten aanzien van de organisaties was alles in orde. Andersom was er – als ik me niet vergis – bij de Engelse revivals een tekort aan systematiek en organisatorische vormgeving. Organisatie kan ook Geestelijk zijn! In Engeland en Wales zie je de invloed van een revival na een tijd weer wegebben. Organisaties kunnen een middel zijn om de verworven zegen te bewaren en te doen doorwerken op terreinen waar de Engelse revivals niet zijn doorgedrongen, b.v. dat van de politiek. Ik denk dan niet aan de afschaffing van de slavernij en verschillende sociale wetten, die wel degelijk te danken waren aan het revival, (Lord Shaftesbury), maar echt aan politieke organisatie.

Tot zover deze recensie, die een aanbeveling wil zijn om kennis te nemen van deze prekenreeks van Lloyd Jones. Men kan er maar mee gezegend zijn. Het boek is voorzover ik kon beoordelen goed vertaald. Het is keurig uitgegeven.

G. v.d. Brink
Veenendaal

TOON MIJ NU UW HEERLIJKHEID, Over de noodzaak van opwekking, D. Martyn Lloyd Jones, Ingeleid door drs. W. van Vlastuin, Uitg. J.J. Groen en Zoon. Prijs f 39,95



Kerknieuws



Onder andere(n)

Stichting Emeritaatsvoorziening S.E.V.

De voorjaarsvergadering met de kerken zal dit jaar worden gehouden op dinsdag 18 mei 1993 in de Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65 te Utrecht. Aanvang 19.30 uur.

Ned. Geref. Kerk van Haarlem

De kerkeraad heeft een part-time-beroep uitgebracht op kandidaat J. Beeftink te IJsselmuiden.

Tien jaar Almere zelfstandig

De gemeentelieden van de NGK/CGK-kerk in Almere hulden zich op 12 maart j.l. in feestgewaad. Ze vierden feest omdat het samenwerkingsverband tien jaar bestaat en omdat hun gewaardeerde predikant 12½ jaar 'staat' in Almere.

De eerste kerkdiensten in Almere dateren van november 1978, toen Almere een wijkgemeente van Lelystad was. Maar op 27 februari 1983 werd Almere zelfstandig. Op 2 maart 1983 constateerden beide kerkeraden dat „... beide gemeenten elkaar als broeders en zusters in Christus en als kerken van onze HERE hebben mogen herkennen”. Dit had tot gevolg dat besloten werd gezamenlijke kerkdiensten te houden en de financiën en kerkelijke goederen gezamenlijk te beheren. In eerste instantie gingen de kerken samen-op-weg, maar sinds oktober 1990 zijn ze samen-op-weg. De kerkeraden besloten unaniem dat „... er sprake was van voldoende geestelijke eenwording van de plaatselijke samenwerkende kerken, zodat wij niet meer uit elkaar wensen te gaan”.

Nu, tien jaar later, denken de gemeentelieden met blijdschap terug aan die eerste samenwerkingsstappen. Op 12 maart is ook ds. K.T. de Jonge in het feestlicht gezet. Hij startte in oktober 1980 als predikant van de wijkgemeente Almere met een groepje van 50 mensen. In maart 1983 werd hij bevestigd als predikant in Almere van een zelfstandige kerk. Nu telt de gemeente Almere ongeveer 400 leden (Inclusief 90 leden van wijkgemeente Zeewolde).

Evangelische Hogeschool begint 'EH-Zaterdag Academie'

Op de Evangelische Hogeschool te Amersfoort worden vanaf april ook zaterdag-cursussen gegeven. Op deze zogenaamde 'EH-Zaterdag Academie' komen onderwerpen aan de orde, die ook tijdens de dagopleidingen behandeld worden. Niet-studenten krijgen nu dus ook de kans daarover meer te weten te komen. De studiebijeenkomsten zijn qua niveau voor iedereen toegankelijk en veelal zijn het korte cursussen.

Op 17 april wordt de eerste bijeenkomst gehouden. Mr. A. Rouvoet en mr. S.O. Voogt bespreken dan de onlangs door de Tweede Kamer aange-

nomen Algemene Wet Gelijke Behandeling en de consequenties voor bijvoorbeeld de besturen van christelijke scholen en bejaardencentra.

Op andere zaterdagen komen aan de orde: de bestuurspraktijk, met als docenten drs. N.C. van Velzen en drs. R.H. Matzken (tweede kwartaal '93); Godsdienstonderwijs bedreigd!, onder leiding van drs. R.H. Matzken en drs. W. de Vos (15/05, 22/05 en 29/05); basiscursus creationisme, sprekers drs. H. Murris en drs. T. Zoutewelle (12/06, 19/06, 03/07 en 10/07); zomercursus creationisme, sprekers ing. C. van der Louw, ing. H. Wiegers, drs. H. Murris, drs. T. Zoutewelle (19-21/08); organisatie en communicatie (04/09, 11/09, 18/09 en 25/09); Grieks, docent drs. Van Willigen en dr. Chr. Fahner (vanaf 18/09 elke twee weken). Voor het na-jaar staan op het programma: wetenschapssleer en wereldbeschouwing; de hele mens in een gebroken wereld; gelovend denken.

Een aantal cursussen wordt in samenwerking met andere organisaties gegeven, ondermeer het Instituut Dialectos, de stichting Reformatorische Wijsbegeerte, het Centrum voor Bijbel en Pedagogiek, de Marnixstichting en Kreaton. Voor meer informatie: 033-621731. (eh)

WOORD EN WERELD



Zojuist verschenen:

Welke kerk ging stuk?

door Dr. W.G. de Vries

Een antwoord op het in 1992 verschenen boek "Een kerk ging stuk" van de Nederlands Gereformeerde predikanten G. van den Brink en H.J.

van der Kwast. Dr. W.G. de Vries is van mening dat de auteurs veel van de gebeurtenissen en verhalen rond de scheuring in de jaren 1967 - 1974 eenzijdig en verkeerd belichten. Vandaar dat hij de moeite nam alles nog eens 'na te rekenen'. In zekere zin is dit Cahier dan ook een vervolg op het in 1990 verschenen Cahier over het ontstaan van de Nederlands Gereformeerde kerken 'De Vrijmaking in het vuur'.

64 pagina's, genaaid, gebrocheerd f 13,95

Verkrijgbaar bij de uitgever of in de boekhandel. Voor intekenaren op de serie 'Woord en Wereld' is de prijs slechts f 10,-.

WOORD EN WERELD



"In Christus geboren"

Op zijn tijd, voor ons geheel onverwacht, heeft de Here tot Zich genomen onze geliefde broeder

TON OOSTERHEERD

Vele jaren heeft hij zijn gaven mogen gebruiken in onze gemeente als o.a. ambtsdrager en penningmeester.

In de eerste plaats zijn vrouw Herma, maar ook de Ned. Gereformeerde gemeente van Wormerveer lijdt met zijn heengaan een onherstelbaar verlies.

Moge God ons allen, maar in het bijzonder zijn vrouw de kracht geven om dit verlies te dragen en verder te gaan door Jezus Christus onze Heer, van wie haar man en onze broeder zich het eigendom wist.

Kerkeraad Nederlands Gereformeerde kerk
Zaanstreek-centrum
Wormerveer 29 maart 1993

„Gij zijt met mij;
Uw stok en Uw staf die vertroosten mij.”
Psalm 23:4

Op Zijn tijd nam de Heere toch nog onverwacht tot Zich onze lieve, wilskrachtige moeder en grootmoeder

AALTJE LINDEBOOM

geboren van der Kamp
op de leeftijd van 88 jaar

*30 augustus 1904

† 21 maart 1993

sinds 12 juni 1972 weduwe van Ds. C.H. Lindeboom
Landsmeer: Rietje Nieboer-Lindeboom

Kees Nieboer
Alike
Niek

Monnikendam: Janny Lindeboom
Harm Krol
Carel
Gerben

21 maart 1993
3e Ebbingestraat 19, Kampen

Correspondentie-adres: Giessenburg 6, 1121 HJ Landsmeer.

De begrafenis heeft plaatsgehad donderdag 25 maart jl. om 14.30 uur op de nieuwe algemene begraafplaats aan de Bovenbroeksweg te Kampen.

De kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Nunspeet deelt met droefheid mede, dat één van haar oudste leden,

HELENA PETRONELLA GOTTMER

door de Here in Zijn rust is gebracht.
Ze maakte sinds de constituering van de kerk in 1946 deel uit van onze gemeente in Nunspeet.
Wij denken aan haar in dankbaarheid.

namens de kerkeraad,
praeses J. de Ridder
scriba J.W. Strijker

*Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis,
ik vrees geen kwaad,
want Gij zijt bij mij.
Psalm 23:4*

Bedroefd, maar dankbaar voor datgene wat zij voor ons betekende, delen wij u mede dat de Heere uit ons midden heeft weggenomen onze geliefde, zorgzame moeder, schoonmoeder, grootmoeder en overgrootmoeder

GEERTJE DE GRAAF-DE GRAAF

op de leeftijd van 87 jaar.

sinds 1983 weduwe van Gerrit de Graaf Kz.

Spakenburg: C. Duyst
G. de Graaf-Koelewijn
Koudekerke: K. de Graaf
J. de Graaf-Koelewijn
Spakenburg: W. Koelewijn-de Graaf
K. Koelewijn
Putten: H.B. de Graaf
W. de Graaf-Beekhuis
Klein- en achterkleinkinderen

31 maart 1993
Havendijk 19
3751 AJ Spakenburg

GEEF MIJ ARMOEDE

Spreuken: 30:8-9



NOCH RIJKDOM

Welzijn is meer dan welvaart. Daarom geeft evangelisch hulp- en ontwikkelingsfonds Stichting TEAR Fund Nederland hulp via plaatselijke kerken en christelijke organisaties in ontwikkelingslanden.

Door dit wereldwijde netwerk van contacten kan TEAR Fund effectief hulp bieden o.a. door: noodhulp, projecten, uitzending van ontwikkelingswerkers en steun aan gezins en samenlevingsprogramma's.

TEAR FUND
evangelisch hulp- en ontwikkelingsfonds

GIRO 41 400

Postbus 104, 3970 AC DRIEBERGEN, Tel. 03438 - 14844

FINANCIËLE ADOPTIE



Miljoenen kinderen in de Derde Wereld leven dagelijks in een onbeschrijflijke nood. Eén pennestreek en u brengt verandering in een kinderleven. Voor f 37,50 of f 40,— per maand zorgt u voor voedsel, kleding, christelijk onderwijs en medische zorg.

Meld u aan als sponsor!

Postbus 560
4200 AN Gorinchem
Telefoon 01830 - 24288
Postbank 30.20.900
ABN-AMRO 50.98.11.566

**WOORD
& DAAD**